

MOKSLO LIETUVA

2008 m. gegužės 1 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr.9(387)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 3 Lt

Vilniui reikia Marijos Gimbutienės centro

Archeomitologijos pradininkės prof. Marijos Gimbutienės neteko 1994 m., tačiau jeigu jos pamiltosios deivės bus palankios, mokslininkė dar gali sugrįžti į savo gimtąjį miestą. Vilniuje norima kurti Marijos Gimbutienės muziejų, ir tai nestebina. Keista būtų, jeigu tokia idėja nekiltų. Šio sumanymo pagrindas – Jogailos gatvėje esantis gyvenamasis namas Nr. 11, kurio fasadą puošia ir atminimo lenta. Ji primena, kad šiame name gyveno Vilniaus gydytojas Danielius Alseika (1881 m. sausio 1 d. – 1936 m. gegužės 9 d.) ir akių gydytoja Veronika Janulaitytė-Alseikienė, po Pirmojo pasaulinio karo Vilniuje organizavę lietuvių ligoninę, pagarsėjusią lietuviybės veikloje. Šiame name gyveno ir jų duktė Marija Alseikaitė-Gimbutienė, tapusi pasaulinio garso mokslininke.

Apie tai skaitykite 12 p.

Gedimino Žemilicko nuotrauka

Lietuvių literatūros ir tautosakos institute bei Etninės kultūros globos taryboje balandžio 17 d. surengti *Profesoriaus Norberto Vėliaus skaitymai*, skirti tautosakininko, etnologo, baltų religijos ir mitologijos tyrinėtojo prof. Norberto Vėliaus 70-osioms gimimo metinėms paminėti.

Didieji talentai – nenuspėjama, neišmeldžiama dovana

Po Norberto Vėliaus (1938–1996 m.) mirties ir tragiškos Gintaro Beresnevičiaus netekties (2006 m.) tikriausiai ne vienas apgalvestajame: nebeturime jų darbų tęsėjų, prilygstančių šiems tyrinėtojams pagal įžvalgų gelmę ir minties aprėptį. Gal per mažas mūsų tautos kūrybinių jėgų išteklius sprogstamai kritinei masei susidaryti, gal ne visada palan-

ASMENYBĖS ŠVYTĖJIMAS

kios sąlygos tarpti išskirtinėms asmenybėms, o gal pačioje Gamtoje užkoduotos mums nežinomos taisyklės, ribojančios didelių talentų atsiradimą laike ir likimo mums padovanotame bei istorijos nulemtame Žemės taške. Aišku tik viena: didieji talentai yra nenuspėjama, neišprašoma ir neišmeldžiama dovana, aukštesnių jėgų nukreipta į mūsų žemės lopinį tada, kai labiausiai to reikia.

Viltinai nuteikia etnologės Gražinos Kadžytės pastebėjimas: daugelis apie Norbertą Vėlių tą dieną konferencijoje ir atsiminimų popietėje kalbėjusiųjų pripažindavo, natūraliai pabrėždavo, kad jų dėstomos mintys ir išvados išsirutuliojo iš Norberto Vėliaus darbų,

Prof. Norbertui Vėliui skirtoje atsiminimų popietėje: etnologė Gražina Kadžytė, kultūrologė Elyvra Usačiovaitė, Lietuvos MA bibliotekos direktoriaus pavaduotojas Povilas Saudargas, prof. Donatas Sauka, filosofas Krescencijus Stoškus, N. Vėliaus žmona dailininkė Ramunė Vėliuvienė ir duktė dailininkė Rūta Vėliūtė

tegu ir netiesiogiai. Vadinas, sustojus Norberto Vėliaus gyvenimo laikrodžiui, nesustojo Laikas. Mes visi atsidūrėme Amžinajame laike, besisukančiame būties rate. To Laiko materialaus įprasminimo ženklus – Norberto Vėliaus knygas – galima buvo išvysti mokslininkui skirtame atsiminimų vakare.

Rami žvakės švieselė iš 12 metų nuotolio sugražino visiems susirinkusiesiems tokį gerai pažįstamą besišypsancio Norberto Vėliaus veidą, žvelgiantį iš nuotraukos ir iš anapusbės. Gal iš tenai tų knygų autorius matė ir šias knygas, parengtas ir išleistas jau po mirties savo mokinių.

Nukelta į 4 p.

2, 3 p.

SUJUNGTI
PROTUS,
TURTĖTI
PATIRTIMI

6, 7 p.

V. BRAŽĖNAS:
„ISTORIJA
KLASTOJAMA
IŠ PASIUTIMO“

10–11 p.

KAIP BROLIAI
LATVIAI
MOKĖSI
LIETUVIŲ
KALBOS?

14 p.

„FERMENTAS“
IŠTEIGĖ
ATSTOVYBĖ
KINIJOJE

15 p.

GYVENIMO
PILNATVĖ –
MOKSLO
GALEROJE

Šių metų lapkričio mėn. Čikagoje vyks XIV pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas, tad *Mokslo Lietuva* pasiryžusi pakalbinti bent kai kuriuos išėjusių arba užsienyje dirbančius Lietuvos mokslininkus. Pagal savo tegul ir kuklias galimybes norėtume parašyti apie jų darbus, išdėstyti, jų požiūrį apie vieną ar kitą Lietuvos mokslinio gyvenimo reiškinį. *Mokslo Lietuvai* tai nėra nauja tema, nes vien 2007 m. kalbinome organinės chemijos srityje dirbantį prof. Viktorą Algirdą Sniečkę, gyvenantį Kanadoje, rašėme apie lazerių kūrime srityje šauniai pasireiškiantį prof. Almantą Galvanaušką (JAV) (Nr. 9), kalbinome Mažosios Lietuvos kultūros istoriką Artūrą Hermaną (Arthur Hermann), dirbantį Heidelbergo universiteto Teologijos fakulteto bibliotekoje ir tvarkantį Lietuvių kultūros instituto (*Litauisches Kulturinstitut*) biblioteką Hiutenfelde (Hüttenfeld) (pašnekesių pradžia Nr. 8). Žinoma, buvome dėmesingi pirmiesiems mokslo premijos užsienio lietuviams laureatams filosofui prof. Algiui Mickūnui (Ohio universitetas, JAV), aviacinės ir kosminės inžinerijos specialistui prof. Rimui Vaičiūčiui (Kolumbijos universitetas, JAV) ir Prancūzijos atominės energetikos departamento moksliniam darbuotojui dr. Danui Ridikiui.

Rašėme ir apie Baltijos ir Naujosios Anglijos plėtros tinklo (*Baltic-New England Development Network, Inc.*), veikiančio Konektikuto valstijoje, JAV, veiklą ir siekius, kalbinome šios organizacijos prezidentę medicinos daktarę Dalią Giedrimienę, biologijos ir medicinos profesore (2007 m. Nr. 15, 16). Šią bendradarbiavimo temą galime pratęsti, nes balandžio mėn. Vilniuje ir Kaune dr. Dalia Giedrimienė lankėsi su dviem kolegomis. Juos pristatome *Mokslo Lietuvos* skaitytojams. Tai Konektikuto universiteto (*University of Connecticut Health Center*) Medicinos mokyklos viceprezidentas akademiniams reikalams prof. Briusas Kiopenas (Bruce Koeppen), dirbantis ląstelių biologijos ir medicinos srityje. To paties universiteto Medicinos mokyklos Chirurgijos departamente ir Stomatologijos klinikoje dirbanti prof. Kristina Niekraš (Christine Niekrash). Viešnios tėvai kilę iš Lietuvos, tai rodo ir pavardė. Tėvas – grynas lietuvis, motina turi lietuviško ir lenkiško kraujo; mergaitinė jos pavardė buvo Kosciūška. Nieko nuostabaus, kad prof. Kristina Niekraš labai norėjo aplankyti vietas, susijusias su jos senelių gyventomis vietomis: Krekenavą, Vandžiolą, Panevėžį.

Svečiai iš Konektikuto apsilenkė Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikose ir Kauno medicinos universiteto klinikose. Su Kauno medicinos universitetu pasirašyta bendradarbiavimo sutartis.

Bendradarbiauti pasauliniu lygmeniu

Mokslo Lietuva. Jeigu svečiai neprieštaraus, pokalbį pradėkime nuo šios kelionės tikslų.

Dalia Giedrimienė. Šis tikslas išplaukia iš mūsų organizacijos siekių, nes ją ir steigėme kaip Baltijos šalių ir Naujosios Anglijos bendradarbiavimo organizaciją. Naujajai Anglijai priklauso šešios valstijos – Konektikutas, Masačusetas, Rod Ailandas, Vermontas, Meinas ir Naujasis Hampšyras. Mūsų organizacija užsiima akademinėmis ryšių užmezgimu Baltijos šalyse. Tuo tikslu pasirašome atitinka-

mas sutartis. Taip mėginame paskatinti Lietuvos mokslo institucijas, akademinis mokslo centrus siūlyti tinkamus partnerius, su kuriais mielai užmegsime ryšius.

2007 m. buvome sudarę preliminarią bendradarbiavimo sutartį su Kauno medicinos universitetu. Dabar pasirašėme numatytą sutartį, mėginsime pasirašyti ir dvi papildo-

įvairi, bet tai ir yra profesionalaus lygmens esmė, o toliau jau galima manipuliuoti, kad ir kokia sritis būtų – sveikatos apsauga ar klinikinis pritaikymas.

Tai štai praėjusią vasarą sudarytą preliminarią sutartį pavyko suderinti, dabar mano kolegos, Konektikuto universiteto Medicinos mokyklos ir Stomatologijos klinikos

universitetas. Šiomet švenčiame jo įkūrimo 75 metų jubiliejų. Čia be akademinio darbo dar tenka imtis administracijos reikalų. Esu programos *Health Professions and Biomedical Sciences* direktorė. Dirbdama šiame universitete daugiau kaip 15 metų įgijau profesoriaus vardą ir *tenure* poziciją. Sukaupiau nemažai patirties kuriant ir dėstant nuotoli-

Kita sutartis bus pasirašyta tarp Konektikuto universiteto Medicinos mokyklos ir Kauno medicinos universiteto Medicinos fakulteto.

Lietuvos protų importuoti nesirengia

ML. O kas Jus, prof. Kristina Niekraš, domina Kauno medicinos universiteto veikloje ir galimybėse?

Kristina Niekraš. Svarbiausias mūsų bendradarbiavimo siekis – sujungti mūsų protus, kad ši išmintis būtų panaudota abiem šalims, o mūsų laimėjimai taptų abiejų pusių laimėjimais. Tai gera galimybė pasikeisti patirtimi. Pasaulis mažėja, informacija galima keistis ir internetu. Šis profesionalų bendradarbiavimas per mokslinius darbus galėtų įtraukti ir studentus, nes per mokslinę veiklą ir klinikinį darbą jie susiję su profesionaliaja veikla.

D. Giedrimienė. Prof. Kristina mintyje turi studentus, kurie jau baigę universitetą, jie jau yra būsimieji stomatologai. JAV siekiant šios profesijos reikia mokytis 4+4 metus. Su tokiais studentais ir dirba prof. Kristina. Lietuvos studentai, kurie dalyvauja bendradarbiavimo sutartyje, dirbtų savo darbo vietoje, per projektą būtų keičiamasi patirtimi, metodologijomis ir darbo rezultatuose tai atspindėtų. Pakviesti į Konektikutą galėtume tik vizituojančių administratorių grupę, dekanus, antrepnerius, profesorius, kad jie galėtų susipažinti su mūsų darbo sąlygomis, galimybėmis, darbų tematika ir metodologijomis. Taigi nesiekiamo iš Lietuvos importuoti protus ir talentus. Bendradarbiavimo tikslas – abipusiškai turėti patirtimi, o pažinti vieniems kitus taip pat labai naudinga.

ML. Svečiai jau kelios dienas Lietuvoje. Ar kas nors juos nustebino?

D. Giedrimienė. Jiems paaiškėjo daug dalykų: kas yra Lietuva, kokios jos galimybės, koks žmonių išsilavinimas, medicinos lygis ir t. t. Visa tai buvo labai nelengva pristatyti kad ir Konektikuto universiteto kolegoms, kol jie nepamatė savomis akimis.

Susirūpinę JAV sveikatos apsaugos sistema

ML. Tad gal patį prof. Briusą Kiopeną ir paklauskime, ką jis norėjo pamatyti Lietuvoje, o gal jau ir spėjo pamatyti.

administratoriai atvyko ją pasirašyti. Abu šie dariniai Konektikuto universitete priklauso Sveikatos centrui (*Health Center*). Be Medicinos ir Stomatologijos mokyklų Sveikatos centre yra ir Visuomenės sveikatos mokykla (*Public Health School*). Taigi iš viso veikia trys akademinės mokyklos, be to, Mokslinių tyrimų centras ir liginė.

Sutartys įtvirtins bendradarbiavimą

ML. Mūsų ausiai ne visai įprastai skamba Konektikuto universiteto Medicinos mokyklos pavadinimas. Tai universitetinio lygmens aukštoji mokykla? Kas joje studijuoja?

D. Giedrimienė. Tai viršuniversitetinio lygmens aukštoji mokykla, JAV vadinama profesine mokykla. Žinau, kad mums skamba dviprasmiškai, net klaidinančiai, nes reiškia ne tą patį, prie ko esame įpratę Lietuvoje. Amerikoje yra dviejų tipų profesinės mokyklos – medicinos ir teisės. Reikia turėti medicinos ar teisės diplomą, norint įstoti į atitinkamą profesinę mokyklą.

ML. Jūs taip pat dėstote Konektikuto universiteto Medicinos mokykloje ir dirbate prie universiteto veikiančioje liginėje?

D. Giedrimienė. Medicinos mokykloje dėstau kardiologiją, taip pat dirbu mokslinį darbą. Tenka dirbti ir San Džozefo kolegijoje (*Saint Joseph College*). Tai privatus religinės institucijos *Sisters of Mercy*, įsteigtas

nio dėstymo programą biologijos ir biomedicinos mokslų srityje. Taip pat per pastaruosius penkerius metus plačiau pradėjau taikyti probleminį mokymą. Teko dalytis patirtimi ne vienoje tarptautinėje konferencijoje. Džiugu, kad tiek nuotolinis dėstymas, tiek probleminio mokymo taikymas populiarėja Lietuvoje, ir mums atsiveria papildomos galimybės bendradarbiauti šioje pedagogikos bei švietimo srityje.

ML. Labai įdomu. Grįžtant prie vizito į Lietuvą tikslų: kodėl iš pradžių su Lietuvos medicinos universitetu reikėjo preliminarios sutarties ir tik dabar pasirašėte tikrąją?

D. Giedrimienė. JAV ir Lietuvos sveikatos apsaugos sistemos labai skiriasi, ne visada paprasta vieniems kitus suprasti. Sudarę preliminarią sutartį turėjom laiko pasiaiškinti, ir nutarėme, kad tinkamiausia būtų pasirašyti bendradarbiavimo sutartį tarp pačių institucijų – Kauno medicinos universiteto ir Konektikuto universiteto Sveikatos centro. Mat Kauno medicinos universitetas taip pat turi Medicinos mokyklą, Stomatologų mokyklą, mokslo padalinį ir liginę. Ši struktūra atitinka Konektikuto universiteto Sveikatos centro struktūrą. Todėl ir pasirašome sutartį tarp šių institucijų. Prof. K. Niekraš perskaitė pranešimą apie Konektikuto universiteto Sveikatos centro mokslinius padalinius, tai padės Lietuvos kolegoms geriau susiorientuoti ir sutarti dėl konkrečių darbų.

Lietuvai pagražinti draugijos pirmininkas Juozas Dingelis, Konektikuto universiteto Medicinos mokyklos viceprezidentas akademiniams reikalams prof. Briusas Kiopenas, to paties universiteto Medicinos mokyklos Chirurgijos departamento ir Stomatologijos klinikos profesorė Kristina Niekraš bei Baltijos ir Naujosios Anglijos plėtros tinklo prezidentė biologijos ir medicinos profesorė dr. Dalia Giedrimienė

Mūsų siekis – sujungti protus, turėti patirtimi

mas sutartis, kurios bus labiau specializuotos.

Įdomu, kad didžiausią iniciatyvą Kaune parodė stomatologai, dabar save vadinantys odontologais, tad neatsitiktinai ir mūsų nedidelę delegaciją iš Konektikuto yra stomatologė prof. Kristina Niekraš.

ML. Šiandieninė Lietuvos stomatologija yra pakankamai aukšto lygio, nenusileidžia daugeliui Vakarų šalių, tad ką naujo ir nežinomo iš bendradarbiavimo su Naujosios Anglijos valstijomis tikisi sužinoti Kauno medicinos universiteto stomatologai?

D. Giedrimienė. Bendradarbiavimo tikslas nėra važiuoti į kitas šalis, šiuo atveju į JAV, ir išmokyti ko nors neregėto. Kadangi Kauno stomatologai yra labai aukšto lygio, tai jie ir gali bendradarbiauti su amerikiečiais pasauliniu lygmeniu. Mūsų organizacijos tikslas – būtent bendradarbiauti profesionaliu lygmeniu, keistis patirtimi. Ne važiuoti mokytis, bet keistis patirtimi. Šiuo atveju abi pusės yra lygiavertės partnerės, o mūsų mainai vyksta ne šiaip tarp gydytojo diplomo siekiančių studentų, bet tarp aukšto lygio specialistų profesionalų. Tai gali būti aukštųjų mokyklų dėstytojai arba mokslo institutuose dirbantys mokslo darbuotojai, sveikatos apsaugos institucijų administratoriai, atsakantys už visuomenės sveikatos priežiūrą, šios sistemos įstatymų rengimą, pritaikymą, struktūros sudarymą, pagaliau medicinos paslaugų teikimą tiek valstybiniu, tiek privačiu lygmeniu. Todėl mūsų bendradarbiavimo sutartis yra gana

Gedimino Zemličko nuotrauka

**Vilniaus
Gedimino
technikos
universitetas**

patikslina, konkurso užimti pareigas katedrose ir mokslo padaliniuose skelbimą, išspausdintą *Mokslo Lietuvoje* Nr. 8 (386) 16 p.:

4. Kelių katedra

– docentas (1 vieta),
– docentas (0,5 etato 1 vieta).

Rektorius

Knyga apie tuos, kurie priešinosi vardan Lietuvos

Dr. Aldona VASILIAUSKIENĖ
Šiaulių universitetas, Lvovo nacionalinis Ivano Franko universitetas

Pastaruoju metu kai kurie mokslininkai istorikai bei save įvardijantys istorikais mūsų tautai primygtinai perša negatyvią praeitį, su panieka ir nihilizmu žvelgdami į mūsų valstybės kūrimosi istoriją, į tokią asmenybę kaip Jonas Basanavičius ir kitus mūsų tautai daug nuveikusius žmones. Tad bet kuris darbas, kuriame iškeliama tokia asmenybė kaip pavyzdžiai šiandienai, yra itin svarbūs mūsų tautinės savimonės stiprinimui. Vienas tokių darbų – nauja prof. Algimanto Nako studija *Vardan Lietuvos. Pasipriešinimas okupacijoms aukštosiose mokyklose 1940–1991 metais*. Tai patvirtina ir knygos užsibrėžtas tikslas: „Mes privalome ugdyti lietuvių tautos jaunimą didvyriškais netolimos praeities pavyzdžiais, kad Tėvynės meilė būtų pats svarbiausias veiksnys jų gyvenime, kad kiekvienas jaunuolis būtų tvirtas ir ryžtingas patriotas, galintis pririnkti visomis išgalėmis ginti savo šalį“.

Knyga liudija Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojų bei studentų meilę savo Tėvynei, jos laisvės bei nepriklausomybės siekį, įvairių for-

mų kovas ir netektis, kančias gestapo ar sovietinio saugumo gniaužtuose, kalėjimuose ar Sibiro lageriuose. Meilė Tėvynei, atsakomybė už ją, kova dėl jos nepriklausomybės sklinda iš kiekvieno monografijos puslapio.

Darbe panaudota ne tik archyvinė medžiaga. Remiamasi ir gausiais Lietuvoje bei išsvijoje spausdintais darbais. Be to, autorius surinko duomenis iš dar gyvų pasipriešinimo okupacijai liudininkų ir jų pateiktą informaciją įprasmino kaip naują, pirmą kartą publikuojamą šaltinį.

Studijoje apžvelgiamas itin platus laikotarpis (nuo pirmosios sovietų okupacijos iki Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo ir jos įtvirtinimo) bei institucijų gausa autoriaus planuotą pasipriešinimo istoriją Vilniaus Gedimino technikos universitete (VGTU) išplėtė į kitas aukštąsias mokyklas Kaune bei Vilniuje. Vienoms jų skiriama kiek daugiau dėmesio, kitos apžvelgiamos glaustai. Be abejo, norint detalai aprašyti visų aukštųjų mokyklų pasipriešinimo okupacijoms istoriją reikėtų parengti kelių tomų monografiją. Galima tikėtis, kad prof. A. Nako studija tolesnėms studijoms paskatins ir kitus tyrinėtojus.

Prof. Algimantas Nakas pristato savo naująją knygą „Vardan Lietuvos. Pasipriešinimas okupacijoms aukštosiose mokyklose 1940–1991 metais“

Ši pirmoji tokio pobūdžio A. Nako monografija, liudijanti naują kryptį mokslo istorijos tyrinėjimuose, pasirodo itin prasmingais metais – Lietuvai minint Nepriklausomybės 90-metį. Tai ir autoriaus pristatomų herojų nepriklausomybės siekis.

Dera pažymėti, kad per pasipriešinimo okupantams istoriją autorius gražiai pristatė ir VGTU istoriją.

Prof. A. Nakas studijos *Vardan Lietuvos. Pasipriešinimas okupacijoms aukštosiose mokyklose 1940–1991 metais* epilogė pateikia keletą svarbių išvadų. Štai kelios iš jų: „sovietų okupantai nepajėgė palaužti tautos dvasinės stiprybės, kurią įkvėpė Lietuvos partizanų aukos“, „nepaisant sovietinio saugumo susidorojimų pasipriešinimas nesustojė – keitėsi tik jo formos“, „pasipriešinimo kovoje aktyviai dalyvavo Lie-

tuvos aukštosios mokyklos: dėstytojai, darbuotojai, studentai“, istorinės praeities žinojimas ir pagarba kovojusiems dėl Lietuvos laisvės turi tapti svarbia kiekvieno jaunuolio moralinio bei dvasinio brandumo konstanta.“

Ši prof. A. Nako studija – reikšmingas darbas, atskleidžiantis mūsų netolimos praeities mokslo siekusio jaunimo ir jų dėstytojų istoriją.

Briusas Kiopenas. Vis dėlto didžiausia tokio bendradarbiavimo nauda būtų studentams, taip pat amerikiečių studentams. Jie galėtų atvykti iš JAV ir įsitikinti, kad gali būti visai kitokia sveikatos apsaugos organizavimo sistema, ne vien amerikietiška. Mūsų studentams kartais sunku įsivaizduoti, kad gali būti kitaip negu Amerikoje. Jie viską matuoja pagal tai, ką mato. Tai nėra paprasta: priimti kitą sistemą, juolab keisti vieną ar kitą sistemą. Amerikos studentai niekada nėra susimąstę, kad reikia priimti kitus veiklos modelius, semtis naujų idėjų ir patirties. O dėstytojai, profesionalai šių projektų vykdymo metu galėtų būti tik pagalbininkai – padėtų atverti duris jaunesiems projekto dalyviams. Jiems labai naudinga į Lietuvą atvažiuoti, pasižiūrėti, kai ko pasimokyti. Jaunesiems amerikiečiams labai pravartu susipažinti su kitomis sveikatos apsaugos sistemomis.

ML. Iš to, ką pasakė prof. Briusas Kiopenas, galima daryti išvadą, kad amerikiečiai toli gražu neidealizuoja savo sveikatos apsaugos sistemą.

B. Kiopenas. Ar Amerikos sveikatos apsaugos sistema gali būti patenkintas, priklauso nuo turimo sveikatos draudimo. Amerikoje nėra valstybinio sveikatos draudimo visiems, kiekvienas žmogus turi išsipirkti draudimo planą pagal savo galimybes. Kai kurie draudimo planai yra gana brangūs, ypač jei nori būti užtikrintas, kad tau bus suteiktos visos gydymo garantijos. Todėl Amerikoje yra žmonių, turinčių gerus sveikatos draudimo planus ir galinčių gauti geras gydymo paslaugas. Tačiau daug žmonių išvis neturi jokio sveikatos draudimo, todėl bet koks vizitas pas gydytoją jiems labai brangiai kainuoja. Priklauso-

mai nuo sveikatos draudimo plano žmogus gali rinktis gydytojus ir jų teikiamas paslaugas. Daugelis gydytojų išvis nepriims ligonio, neturinčio gero sveikatos draudimo plano.

Nuo plano priklauso ir diagnostinės galimybės, kurių susirgęs gali tikėtis. Viskas suvedama į finansines paciento galimybes.

ML. Sunku kalbėti apie tokios sistemos humaniškumą.

B. Kiopenas. Kadangi tai privati sveikatos draudimo sistema, draudimo bendrovė žmogui siūlo draudimo planą, o šis visą gyvenimą jai moka. Žinoma, jeigu sugeba tą planą išlaikyti. Greta to amerikietiškoje sistemoje yra tam tikros kategorijos su dviem valstybės apmokamais planais. Vienas yra medicininės pagalbos arba slaugos. Į jį gali pretenduoti vyresnio amžiaus asmenys. Kitas – valstybės finansuojamas planas skiriamas neįgaliesiems, vaikams, karo veteranams. Bet šie valstybės išlaikomi planai nėra populiarūs, tad kai kurie gydytojai tokiems planais besinaudojančiųjų net neregistruoja, nes iš jų gaunamos lėšos labai varžo kokybiško gydymo galimybes.

ML. Kad ir kokia netobula būtų sveikatos apsaugos sistema, bet iš jos laimi tik gydytojai?

D. Giedrimienė. Ne visada, nes yra tarpininkas, kuris gauna didžiausią naudą – tai sveikatos draudimo bendrovės.

JAV sveikatos apsaugos sistema keistina

ML. Gerbiamieji profesoriai, jeigu priklausytų tik nuo jūsų, kokią sveikatos apsaugos sistemą siūlytumėte Amerikai?

B. Kiopenas. Išties JAV sveikatos apsaugos sistema yra labai netobula, ją būtina keisti. Didžiausia blogybė, kad sistema suformuota taip, kad visos lėšos būtų skiriamos gydymui, bet ne ligų profilaktikai. Kuo daugiau gydytojas gydo, tuo daugiau lėšų gauna. Antai chirurgai stengiasi daryti kuo daugiau operacijų, šeimos gydytojai taip pat tik gydo, visiškai nesirūpindami ligų profilaktika. Visa sistema suformuota taip, kad teiktų kuo daugiau apmokamų paslaugų. Tas labai brangiai kainuoja, o ir iš esmės nėra teisinga. Ypač chroniškų ligų, arba sunkių susirgimų gydymas reikalauja daug lėšų, o prevencinei medicinai nieko nelieka. Visą šią sistemą reikia apsukti priešinga kryptimi: daugiausiai dėmesio skirti profilaktikai, o ne jau užleistų ligų gydymui, ir tai ypač brangu. Dabar taikomi diagnostiniai metodai taip pat labai brangūs. Kaip šią sistemą pakeisti, „apsukti“ reikia labai gerai apgalvoti. Tai nėra paprasta.

ML. Nėra paprasta, bet ar išvis įmanoma tą sistemą pakeisti tokioje valstybėje kaip JAV? Apriboti privačių bendrovių apetitus juk nėra lengva.

B. Kiopenas. Pokyčius galima daryti per politinę įtaką, dabar Amerikoje kaip tik ir vyksta rinkimų kampanija. Respublikonų kandidatas į JAV prezidentus Džonas Makeinas (John McCain), o demokratai iškėlė senatorę Hilari Klinton (Hillary Clinton) ir Baraką Obamą (Barack Obama). Dž. Makeinas mano, kad valstybės institucijos neturėtų kištis į sveikatos draudimo reikalus ir privačios bendrovės turi spręsti, kaip pakeisti santykį tarp prevencinės medicinos ir klinikinio taikymo – gydymo ir diagnostikos.

Demokratų kandidatai mano kitaip, pasisako už nacionalinę sveikatos apsaugos sistemą, kurios paslaugos būtų labiau prieinamos šalies gyventojams. Amerikos sveikatos ateitis priklausys nuo to, kurį kandidatą išsirinks rinkėjai.

ML. Net jeigu Amerikos prezidentu taps demokratų atstovas, ar lengvai jų siūlomą sistemą pavyks įgyvendinti? Net tokioje mažoje šalyje kaip Lietuva tiek su sveikatos apsaugos, tiek su aukštojo mokslo reformomis reikalai juda vėžio žingsniu.

B. Kiopenas. Bet kuriuo atveju sveikatos apsaugos pertvarka JAV susidurs su labai dideliais sunkumais. Demokratų siūlomas planas prezidento Bilo Klintono laikais vieną kartą jau buvo pristatytas Amerikos visuomenei. H. Klinton buvo įpareigota tą problemą iširti ir pradėti diegti sveikatos apsaugos pakeitimo problemą, bet patyrė visišką nesėkmę. Dabar ji mėgina siūlyti panašios pertvarkos projektą, kurio sėkmę labai sunku prognozuoti.

Veikti galima ir valstijų lygmeniu

ML. Mes truputį pamiršome profesorę Kristiną. Ko Jūs tikėtės iš rinkimų Amerikoje, ar Jus taip pat įaudina sveikatos apsaugos sistemos reformos reikalai?

K. Niekraš. Visa tai labai svarbu. Nekantriai laukiame galutinių rinkimų rezultatų. Tai – mūsų gyvenimo dalis. Kol kas neaišku, kuris demokratų kandidatas prasiverš į baigiamąjį rinkimų etapą ir už kurį teks balsuoti. Mano veikla dau-

giau vietinio pobūdžio, stengiuosi daryti įtaką universitete, per mokyklas, įvairias organizacijas. Apkritai sveikatos apsaugos dalykus galima gerinti ne tik nacionaliniu, bet ir valstijos lygmeniu.

ML. Tarkime laimės respublikonai. Reforma bus palaidota?

K. Niekraš. Ne viskas yra prezidento rankose. Dar yra Kongresas, kuriame dauguma priklauso demokratams. Per Kongresą taip pat galima planuoti reikiamus sveikatos apsaugos sistemos pokyčius ir derinti su JAV prezidentu. Taigi lieka veikimo galimybių. Net jei reikalai kartais sustoja, turime vilties, kad vis tiek pajudės.

ML. Amerikos valstijos yra labai savarankiškos, turi savo Konstituciją, įstatymus. Gal įmanoma sveikatos apsaugos reformą daryti vienos ar kelių valstijų mastu? Kurti modelį visai šaliai vienos valstijos pavyzdžiu.

D. Giedrimienė. Tas ir daroma kad ir Masačusetso valstijoje, kuri žemėlapyje yra kaip tik šiauriau negu Konektikuto valstija.

B. Kiopenas. Masačusetso valstijoje išties norėta pasiekti, kad medicininė pagalba būtų visiems prieinama. Savotiškas eksperimentas, nes niekas negalėjo nuspėti galimų padarinių. Nuo šių metų sausio 1-osios visi valstijos gyventojai turėjo gauti sveikatos apsaugos draudimo kortelę. Taigi įgijo teisę gauti medicininę paslaugą. Visi žmonės pradėjo eiti pas gydytojus. Norinčiųjų pas juos patekti susidarė metų eilė.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 1 p.

Pirmiausia tai pasakytina apie *Lietuvių mitologijos* tritomį ir fundamentalų keturtomį veikalą *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*. Sumanytas ir pradėtas įgyvendinti Norberto Vėliaus. Deja, jam pačiam šio triūso vaisiais pasidžiaugti teko nedaug – buvo išleista tik po pirmąjį abiejų leidinių tomą. Užbaigti Gintaro Beresnevičiaus ir kitų N. Vėliaus darbų tęsėjų. Toje knygų sekoje yra ir *Senovės baltų pasaulėžiūra*, antrą kartą išleista jau po autoriaus mirties. Daugeliui ji yra atvėrusi ir ateityje daugeliui žmonių atvers pažinimo vartus į baltiškąjį pasaulį, kurio nemaža dalis glūdi mumyse ir šiandien, tik dažnai nepažadinta, neprikelta.

Atsiminimų vakaras Etninės kultūros globos taryboje (pirmininkas prof. Libertas Klimka) buvo antroji *Profesoriaus Norberto Vėliaus skaitymų* dalis, nors, laikantis chronologijos, pasakojimą reikėtų pradėti nuo pirmosios – Lietuvių literatūros ir tautosakos institute surengtos konferencijos, kurios dedamosios – *Mitologija ir religija*, *Švenčių mitologija*, *Mitai ir topografija*, *Simboliai ir motyvai* – kaip tik buvo skirtos parodyti N. Vėliaus darbų tąšą etnologijos, mitologijos, religijotyros ir kituose tyrimų baruose. Skaitytieji pranešimai verti aptarimo, bet jie ir taip bus išspausdinti konferencijos pranešimams skirtame leidinyje, tad bent jau iš mokslinės apyvartos nedings.

Trapesnė ir laiko labiau pažeidžiama gali būti atsiminimams skirta dalis. Ji gali likti tik popietėje dalyvavusiųjų atmintyje ir kino dokumentininko Algirdo Tarvydo įamžintoje vaizdo medžiagoje. Gaila, kad daugelio renginių užfiksuota medžiaga dažniausiai neįgauna dokumentinių filmų pavidalo (to gal ir neįmanoma tikėtis), tad plačiau ne-

paskleidžiama, žmonėms lieka nežinoma, nebent gali būti lobis ateities tyrinėtojams ir kūrėjams. Būtų gaila, jeigu mūsų žmonės nesužinotų, ką N. Vėliui skirtame atsiminimų renginyje pasakė Donatas Sauka, Krescencijus Stoškus, Viktorija Daujotytė, daugelis kitų kalbėtojų ir prisiminimų autorių. Todėl bent kai kurioms mintims neleisime nugulti į užmarštį. Nors joms papildomų sparnų nereikia – ir taip sparnuotos, bet palankus vėjas praverčia net iškiliausioms mintims. Laikraštis šią kuklią užduotį gali ir turi atlikti.

Trys epizodai

Galima suprasti renginiui vadovavusią Gražiną Kadžytę: nuo ko pradėti? Norberto Vėliaus asmenybė tokia turtinga ir gyva kone visų atsiminimų popietėje dalyvavusiųjų atmintyje. Gražina atsparą rado chronologijoje ir tikriausiai tą padaryti jai nebuvo sunku, nes šalia sėdėjo prof. Donatas Sauka, į kurio rankas ateidavo daugelis Vilniaus universitete klausančių tautosakos kursą studentų. Atėjo ir Norbertas Vėlius, vienas talentingiausių Donato Saukos mokinių, kurio tolesnis jau kaip mokslininko kelias per tautosaką vedė ir į baltų religijos bei mitologijos pažinimo gelmes.

D. Sauka N. Vėliui prisimena kaip nepaprastai eiklų, entuziastingą žmogų. Tai tiesiog simbolinė figūra profesoriaus ir daugelio žmonių atsiminimuose. Jis tarsi įprasmino aukštus ir kryptingus siekius, nuolatinę veiklą, o tos veiklos vaisiai ir dabar prieš mus sklaidžiasi, sukelia daugybę jausmų ir minčių. Taip ir norisi mąstyti, kur esame nuėję, ką pasiekę ir ko nepasiekę.

Siekdamas neišsiplėsti, profesorius savo atsiminimus pamėgino su-

talpinti į tris epizodus, kurie puikiai apibūdina N. Vėliaus asmenybę.

Dar prieš aštuonias valandas ryte važiuodamas Antakalnio gatve pro buvusius Vileišių rūmus N. Vėliaus lange jau matydavo šviesą: Norbertas jau triūsavo savo darbo vietoje. Ką pats turėdavo padaryti, visada laiku suskubdavo nei girdamasis, nei garsindamasis. Mat padaręs jam skirtus ar paties užsikrautus darbus galėdavo laisva galva ir laisvomis rankomis atsidėti viešajai ir jo širdžiai mielai veiklai.

Antras epizodas. Baigdamas savo susiplanuotus darbus N. Vėlius taip pat gyvai įsitraukdavo į švietimo veiklą. Regis, tuo metu buvo Etninės kultūros draugijos pirmininkas. Labai stengėsi, kad etninei kultūrai būtų suteikta reikiama vieta naujai sudaromose vidurinės mokyimo grandies programose. N. Vėliui to padaryti nepavyko, jo siūlymams

erdvės nebuvo suteikta. Dėl to dabar krentasi dabartinės švietimo reformos vedliai.

Bene ryškiausias pačiam D. Saukai į atmintį įstrigęs trečiasis epizodas, kuriame vis su gražumu atsiskleidžia N. Vėliaus asmenybės švytėjimas. Graži salė, o joje įvairiausių sričių šviesiausių žmonių auditorija klausosi N. Vėliaus paskaitos. Jis dėsto savo baltiškiosios visuomenės trijų dalių gyvavimo schemą, klausytojai įsijautę į tą Norberto idėją. Ore tyvo mokslinio susikaupimo ir nušvitimo energija, labai reta net geriausių paskaitininkų gyvenime. Kone kiekviena N. Vėliaus paskaita susilaukdavo tokio švytėjimo, jis sugebėdavo uždegti savo klausytojus ir laikyti juos ypatingoje įtampoje, kurią sukelti duota tik ypatinga Dievo ar Gamtos dovana apdovano-

tiesiems.

D. Sauka tose auditorijose atkreipė dėmesį į ryškiausių ir labiausiai sutelktų klausytojų būrelį – dailininkus. Tai grafikas Algimantas Švažas, tapytojai Vytautas Ciplijauskas, Algirdas Steponavičius ir Birutė Steponavičienė (Janina Žilytė), žinoma, Tarabildos ir daugelis kitų. Žodžiu, įsižiūrėjus įdėmiau, visi labai panašūs žmonės, o panašiausi tuo, kad jie žiūrėdami į dangų ir remdamiesi į žemę, mažiausiai rūpinosi materialiomis vertybėmis. Tai D. Saukos išvada. Ją profesorius padarė artimai pažinęs visus šiuos dailininkus. Gal iš tiesų buvo gimę, o gal priešindamiesi to meto aplinkai formavosi kaip savotiški „Dievo paukšteliai“. Visi šios kartos idealistai savo kailiu dar spėjo pajusti mirštančios ir vis nenumirštančios Stalino ir totalitarinės epochos smurtą, patyčių ir melo atmosferą.

Dailininkė Ramunė Vėliuvienė pristato savo darbus, kuriuose atsispindi baltiškoji pasaulėjauta

ASMENYBĖS ŠVYTĖJIMAS

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Tai tik dalis Norbertui Vėliui skirtos atsiminimų popietės dalyvių

Deja, šiandieniniame pasaulyje matome ne ką geresnius dalykus, nes į avansceną išeina visai kitokio plauko vaidintojai. „Groteskas ir absurdiškas vaidinimas“, – štai mūsų tikrovė; čia D. Sauka pacitavo vieną olandų filosofės ir rašytojos mintį.

Dabartinė realybė verčia D. Sauką formuluoti paradoksalią mintį apie „kraupiai gražius laikus“, kai materialėjimui kai kas dar siekė priešinti savo asmeninį idealizmą. Išsivadavimą jie matė daug didesnėje ir ryškesnėje šviesoje, kurią sklindant gal net pašąmoningai jautė ir iš Norberto Vėliaus dėstomų dalykų. Ir patį Norbertą toje savo paties skleistoj šviesoje šiandien prisimena Donatas Sauka. Matė jį tarsi stovintį tarp dviejų pasaulių, todėl aukščiausia kaina vertina šios asmenybės veiklą ir paliktus darbus.

Jį vedė lituanisto kelias

Ne vien dailininkams tinka prof. D. Saukos pritaikyta sąvoka – idealistai. Tai idealistų kartai būtų teisinga priskirti Norbertą Vėliū ir jo kurso draugus Vilniaus universitete. Atsiminimų popietėje jų buvo trys: kalbininkė prof. Evalda Jakaitienė, vertėjas ir leidėjas Vytautas Visockas ir filosofas, visuomenės veikėjas Romualdas Ozolas. Nė vienas iš jų nesikratė jiems apibūdinti skirtos idealisto sąvokos, priešingai, ja didžiavosi. Vis dėlto E. Jakaitienė pripažino, kad to, ką širdyje išnešiojo ir visiems mums atskleidė jų kurso draugas Norbertas, niekas kitas negalėjo padaryti. Kiekvienas ėjo savo keliu, daug nuveikė, bet nė vieno darbai neprilygsta Norberto darbams. Ko gero, tinka pasakyti ne vien apie šį lituanistų kursą, bet ir visą kartą.

Lituanisto kelias jį nuvedė į tautosakos, mitologijos, etnologijos tyrinėjimų kelią, o studijų metais tai buvo labai draugiškas vaikinai. Nebuvo iš tų, kuris iškart labai tvirtai stojasi ant profesinės raiškos kojų. Išbandė retų kalbų filologinį žavesį: užsidedęs mokėsi sanskrito ir senovės graikų kalbos (ko nedarė net kai kurie būsimieji kalbininkai), mėgino nerti į kitas studijų, vėliau ir tyrinėjimų kryptis, kol surado tai, kas jo sėlai buvo mieliausia. Ištikimesnio ir labiau atsidėjusio savo tyrinėjimo sričiai specialisto E. Jakaitienė tvirtina nematanti ir šiandien.

Jau baigęs mokslus susirado dailininkę Ramunę, su ja ir susiejo savo likimą. Šilti Norberto santykiai su savo žmona ir vaikais – dukra ir sūnumi – darė įspūdį juos pažinojusiesiems. Nuoširdumo ir gerumo pavyzdys. Šitaip jautriai išgyventi savo šeimos rūpesčius rūpestėlius – kito panašaus vyro E. Jakaitienė sakėsi nežinanti. Be galo geras žmogus – tokį jį prisimins visada.

Kaip senutes kalbinti

Vytautas Visockas su Norbertu Vėliumi bendravo nuo 1957 m. iki jo mirties, kone iki paskutinės jo gyvenimo dienos. Kurį laiką buvo kurso draugai, antroje gyvenimo pusėje jau kaip Norberto ir kai kurių kraštotyrių knygų *Gervėčiai*, *Merkinė* ir kitų leidėjas. V. Visockas daug padarė, kad pasirodytų atsiminimų knyga *Norbertas Vėlius*.

Prisimena, kaip iš kažkurio universiteto kurso vyko į tautosakos ekspediciją. Dauguma to kurso studentų buvo kilę iš kaimo, o

V. Visockas – iš Alytaus, taigi Dzūkijos sostinės. Nelabai mokėjo su kaimo žmonėmis bendrauti. Su bendrakurse mėgino vieną senutę prakalbinti, bet aiškiai nesisekė – tai nemokanti dainų, tai nežinanti ar nenorinti žinoti, ko jos klausia. Vieną dieną teko poroje su Norbertu senutes kalbinti. Ligi šios dienos V. Visockas jaučiasi sužavėtas kurso draugo gebėjimu bendrauti su kaimo žmonėmis. Ir dabar tarsi matytų, kaip Norbertas įeina į nepažįstamą trobą, bemat susiorientuoja, kas ir kur, kokie paveikslai kabo, kas ant stalo padėta ir panašiai. Tuomet jau pats kalbą užveda, pataiko į temą – senukai ar senutės Norbertą tuojau priima kaip savą. Toks atmintyje šis tautosakos rinkėjas ir išliko. Vytautas Visockas neslepia, kad ir pats mėgino naudoti Norberto senūčių prakalbinimo būdus, sėmėsi iš jo bendravimo su kaimo žmonėmis patirties.

Alytuje teko su Norbertu atlikti pedagoginę praktiką. Baugino artėjanti pirmoji savarankiška pamoka, jaudulio niekaip nesisekė suvaldyti, o Norbertas jautėsi visiškai ramus, nes jau buvo ragavęs mokytojo duonos. Vėliau leidamas atsiminimus apie N. Vėliū (sudarytoja Irena Seliukaitė) V. Visockas kone sušuko: „Dieve, koks jis ten mokytojas galėjo būti – visiškai jaunutis“. Regis, mokė vaikus anglų kalbos.

V. Visockas prisiminė N. Vėliaus bene devintokams skaitytą literatūros pamoką apie poetą Liudą Girą. Buvo laikai, kai literatūroje rašytojų vaizdas būdavo perteikiamas toks, koks turėjo būti, o ne toks, koks buvo iš tikrųjų. Visockas ir kiti tos pamokos klausytojai buvo išsigandę: Norbertas gali prisiskauti nemalonumų, pabrėždamas to meto režimui labai nemielus Liudo Giros broožus. Laimei, tą kartą audros debesys virš Norberto galvos nesusikaupė. Nors to negalima pasakyti apie visą jo gyvenimą: iš įvairių budrių instancių susilaukdavo daugybės nemalonumų. Dalį iš Ramunės sužinotų N. Vėliui tekusių išmėginimų V. Visockas vėliau panaudojo ir savo atsiminimuose apie bendrakursį.

Prisimena jų bendravimą, kai teko būti leidėju. Daug metų po leidyklų lentynas buvo mėtomas kraštotyriinės knygos *Gervėčiai* rankraštis, o *Minties* leidykloje jį pavyko išleisti. Panašiai buvo ir su kitomis knygomis, taip pat su N. Vėliaus *Lietuvos mitologija*.

V. Visockas didžiuojasi, kad apie tokią iškilią asmenybę jis gali sakyti labai paprastai – Norbertas, išvengdamas visų titulų. Nors tame lituanistų kurse buvo daug talentingų asmenybių, bet Norbertas buvo vienas talentingiausių.

Saratovo srities kaimai jį prisimena

Pertraukusi kurso draugų prisiminimų seką, Gražina Kadžytė klausytojus nukėlė į Saratovo sritį, kur 1990–1992 m. su *Lituanikos* jaunimo bendrija jai teko dalyvau-

ti kraštotyros ekspedicijoje į kaidais lietuviškus kaimus – Čiornaja Padina, Litovka, Tolovka. Ištremtųjų 1863 m. sukilimo dalyvių palikuonys dar prisiminė savo prosenių ir senelių iš kartos į kartą perpasakotas istorijas apie „mia-težiū“ Lietuvoje. Išliko ir buvo užrašyta daina apie trijų seselių brolelį, į didį karą išleista ir nesulaukta. Bet mūsų atsiminimų popietės temai svarbiausia – tai tuose Saratovo srities kaimuose išlikę prisiminimai apie du jaunus mokslininkus iš Lietuvos, kurie 1963 m. buvo atvykę užrašyti tų žmonių prisiminimus ir jų savitos tarmės ypatumus. Vienas tos kelionės dalyvių buvo Norbertas Vėlius. Antrasis – kalbininkas dr. Aloyzas Vidugiris

Kalbininkas dr. Aloyzas Vidugiris su Norbertu Vėliumi keliavo į Čiornaja Padina

dalyvavo atsiminimų renginyje. Praėjus 100 metų po sukilimo prieš caro valdžią, sugebėjo įtikinti visas mokslines institucijas ir nemokslines instancijas, kaip svarbu

Norbertu Vėliaus bendrakursiai prof. Evalda Jakaitienė ir toliau stovintis filosofas Romualdas Ozolas dalijosi prisiminimais

surengti tokią ekspediciją, kol dar Saratovo srityje yra gyvų lietuviškai šnekančių ir lietuviškais atsiminimais gyvenančių žmonių. Jie du surinko ir užrašė ištremtųjų lietuvių palikuonių iš tėvų ir senelių perimtas liaudies pasakas, dainas, pasakojimus. Atvežė į Lietuvą tikrą kalbinį lobį. Tie rinkiniai saugomi Lietuvių tautosakos archyve. N. Vėlius leido ta surinkta medžiaga pasinaudoti G. Kadžytei, kai ji rašė knygėlę *Volgos vanduo „Lietuvių tvenkinys“*. Ji neabejoja, kad ateis laikas ir bus išleista visa abiejų tyrinėtojų surinkta medžiaga.

Paskutinį kartą Saratovo srities lietuvių kaimuose G. Kadžytė buvo 2004 metais. Daug kas jau spėjo iš kaimo žmonių atminties išblukti, bet tuodu jaunus vyrus prisimena. Juk tai jie ten kalbino kiekvieną žmogų, kiekvienam sugebėjo įteigti, kad tai, ką lietuviško savyje išlaikė, yra nuostabu ir labai vertinga.

Pirmasis, surengęs tautosakos ekspedicijas

Grįžkime į 1963 m., kai buvo organizuojama ekspedicija į Saratovo sritį. Aloyzas Vidugiris buvo tik pradėjęs dirbti tuometiniame Lietuvių kalbos ir literatūros institute, bet jau buvo spėjęs Zietelą apmynioti, užrašyti daug šios lietuviškos salos Gudijoje kalbos relikvų. Vartydamas senus laikraščius aptiko žinių apie ištremtus į Saratovo guberniją lietuvius, kad Čiornaja Padina kaime 1902 m. pastatyta katalikiška bažnyčia ir ten kunigavo Stupas.

Turėjo ir vieną asmeninę paskatą. Kai mama buvo maža, kažkoks giminaitis buvo jų šeimą aplankęs iš Saratovo gubernijos tremtinių palikuonių. Vilniaus universitete dirbęs prof. Bronius Pranskus-Žalionis A. Vidugirui patvirtino, kad jam dėstant „rabfak“ Maskvoje ten mokėsi keletas lietuvių tremtinių palikuonių iš Saratovo srities, vadinasi, ten tikrai gyvenama lietuvių.

Žinoma, viso to žinojimo buvo per maža, norint organizuoti tokią ekspediciją. A. Vidugirio laimei, jo mokslinio darbo vadovas Leningrade buvo prof. Borisas Larinas, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys. Jis tuoj užsidedęs šia idėja, nes Saratove dirbo jo mokiniai, pranešė Lietuvių kalbos ir literatūros instituto direktoriui Kostui Korsakui,

ni žinia apie profesorių ištikusį infarktą. A. Vidugiris gavo telegramą su įpareigojimu vadovauti ekspedicijai.

Saratove apsisotojo pas B. Larino mokinę docentę M. Borisovą, ji lietuviams aprodė Saratovą. Vakare išvažiavo traukiniu ir, įveikę 200 km, rytą pasiekė rajono centrą Jeršovą. Ten buvo laukiama atvažiuojant prof. B. Larino, tad atvykęliai buvo pasitikti su *Volga*. Ja ir buvo nuvežti į lietuviškus kaimus už 50 km nuo Jeršovo. Važiavo per stepę, javuose padarytu plačiu keliu – vien stepė be jokio medžio ar krūmo horizonte.

Ištremtieji lietuviai iš pradžių gyveno žeminėse. Paskui įsikūrė, pasistatė trobas. Čiornaja Padinoje buvo apie 200 trobų, bet dalis lietuvių, apie 30 šeimų, buvo iškelti į Tolovką. Darbams samdydavo „burliokus“ – taip vadino rusus. Sodybas tvėrėsi aukšta mūrine tvora nuo stepių vilkų. Ilgainiui pasistatė bažnyčią ir mokyklą. Velykų ar Kalėdų švęsti važiuodavo dažniausiai į Pavolgi pas vokiečius. Į vieną pusę kelionė gerai arkliais trukdavo tris dienas ir tiek pat reikėdavo grįžti – 200 km atstumas skyrė lietuvius nuo Volgos.

Darbštūs lietuviai tremtyje kūrė mišrias šeimas, prasigyveno. 1902 m. Čiornaja Padina buvo 102 lietuvių sodybos, gretimoje Tolovkoje gyveno apie 60 šeimų, Litovkoje – 25 šeimos. Turėjo bažnyčią ir kunigą, nuo 1870 m. – ir mokyklą. Mokytojai buvo lietuviai.

Boļševikmečiu lietuviai buvo išbuožinti, bažnyčia paversta grūdų sandėliu. Kadai būta gražių lietuvių kapinių, kurioms aptverti iš Pavolgio vokiečių buvo nupirkta labai graži metalinė tvora. Tačiau atvykusieji iš Vilniaus kapinėse pamatė išvartytus paminklus, o gražioji tvora buvo išvežta į rajono centrą Jeršovą ir panaudota miesto parkui aptverti. Dalis lietuvių grįžo į Lietuvą 1920–1922 metais. Galima priminti, kad Čiornaja Padina kaime 1918 m. gimė verslininkas ir mecenatas Juozas Kazickas. Jis ten savo lėšomis yra pastatęs bažnyčią. 1963 m. A. Vidugiris ir N. Vėlius dar rado 41 šeimą – apie 100 žmonių, vyresnioji karta dar kalbėjo lietuviškai.

Toje kelionėje A. Vidugiris ir N. Vėlius labai susidraugavo. Būtent ten jiems ir kilo mintis panašias ekspedicijas rengti Lietuvoje. Ir tas judėjimas prasidėjo, nes pūtė laisvėjimo vėjai. N. Vėlius buvo pirmasis, pradėjęs rengti kompleksines kraštotyros ir tautosakos ekspedicijas, kurių metu buvo renkama unikali lietuvių kultūrinio palikimo medžiaga. Laisvėjimas tęsėsi neilgai, nes pradėti persekioti tų kelionių, žygių, ekspedicijų organizatoriai ir dalyviai.

Dar ir dabar prieš A. Vidugirio akis tebestovi į Rusijos stepes ištremtųjų tautiečių savitas gyvenimas.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Jėgos šaltinis: žinojimas ir laikymasis principo – neprieštaranti faktams (4)

Pradžia 2007 m. Nr. 21,
2008 m. Nr. 1, 3

Sprendžiant iš visko, Vilius Bražėnas, jei ir turi autoritetą, prieš kuriuos sutiktų lenktis, tai tik du: visu gyvenimu patikrintą tiesą ir žmogaus veiklumą, neduodantį jam aptingti. Balandžio 6 d. didžiuliam bendraminčių pulke Vilniaus karininkų ramovėje sutikęs savo 95-ąjį gimtadienį pasakė, kad tik dabar pradės senti. Tuo sunku patikėti, nes Viliui Bražėnui senti – visiškai nebūdingas kompromisas su visa ryjančiu laiku. Kompromisų nepripažinęs visą gyvenimą, jis įgijo daugybę draugų JAV ir Lietuvoje, bet ne mažiau ir priešų. Bet tai netrikdo veterano. Juk tai ir yra jo gyvenimo esatis – būti karštos polemikos ne šiaip dalyviu, bet aktyviu veikėju, skatintu ju kiekvienam žmogui imtis asmeninės iniciatyvos ir veikti.

Tema, kurios dar nesame aptarę

Gerbiamasis Viliu (taip kreiptis pats liepėte, todėl tai nėra familiarumas), kokių Jums rūpimų ir visuomenei reikšmingų temų dar nesame aptarę?

2007 m. vasarą viename susirinkime buvau susidūręs su amerikiečiu, kuris keliauja per pasaulį ir labai gerai pristatinėja homoseksualų judėjimą.

Tai tema, kurios su Jumis išties dar nesame aptarę. Ką gerbiamasis mano pašnekovas mano apie visą šią homoseksualizmo idėjų transportaciją į Marijos žemę?

Pirmiausia pasakysiu, kad tas amerikietis labai tiksliai pristatė visą reikalą. Dar gyvendamas Amerikoje su tais planais buvau susidūręs. Tai štai tame susirinkime pasakiau: neleiskime primesti mums terminą. Homoseksualams sąvoka *homoseksualizmas* tapo neparanki, nes žmonės susidarė apie tai prastą vaizdą. Tad jie pradėjo naudoti kitą sąvoką – *gėjus*.

Ir tai jau geriau? kažkas iš esmės pasikeitė?

Gėjus angliškai yra linksmas, linksmuolis. Ką linksmo galima rasti tame šlykščiajame akte, tegul sprendžia patys homoseksualai. Paplito ir dar vienas terminas – *žydruočiai, žydrieji*. Juk irgi gražus žodis. Bet aš siūlau juos vadinti žodžiu, kuris jiems nepatinka – *homoseksualai*. Nepasiduokime jų norui keisti sąvokas. Amerikiečiai jau seniai susidūrė su tais klausimais. Kol tai buvo privataus gyvenimo reikalas, liko privačių pažiūrų srityje. Tačiau tada, kai mažuma, propagandos tikslais didindama savo skaičių, pradėjo daugumai „lipti ant sprando“, reikalai pasikeitė. Ypač, kai garsiai skanduodama „demokratiją“ (daugumos valią) mažu-

95-ąjį gimtadienį minintis Vilius Bražėnas ir Lietuvai pagražinti draugijos pirmininkas Juozas Dingelis Vilniaus karininkų ramovėje

ma pradėjo reikalauti ne teisių, o privilegijų.

Homoseksualai neaugina vaikų, neleidžia jų į mokslus, todėl turi daugiau laisvo laiko, mažiau rūpesčių, sutaupo lėšų. Todėl aktyviau gali reikštis savo veikloje.

Homoseksualai teigia, kad jie turi savotišką geną, vadinasi, nėra iškrypėliai, bet tokie yra iš prigimties. Kuo Jums atrodo pavojingas šis judėjimas?

Jų „manifeste“ skelbiama, jog ištvirkins mūsų sūnus, iš moterų atims vyrus, nes pavėrs homoseksualais. Keista. Juk tai prieštarauja jų teiginiui, kad tai yra įgimtas dalykas. Vadinasi, tai yra įtakos ir įpročio reikalas – homoseksualai patys sau prieštarauja.

Kur tą manifestą galima rasti?

Buvo paskelbusi dr. Rūta Gajauskaitė XXI amžiuje. Ką homoseksualai skelbia, tą ir daro. Siūlau tai vadinti priešvalstybę ir tautą nukreipta veikla, nes homoseksualizmo įpročių skleidimas yra tolygus idėjos kastruoti tautos vyrus ir moteris skleidimui. Juk tai tautos naikinimas.

Tiesą sakant, niekur apie tokį požiūrį neteko skaityti ar su juo susidurti. Dabar ši mintis man ir kilo.

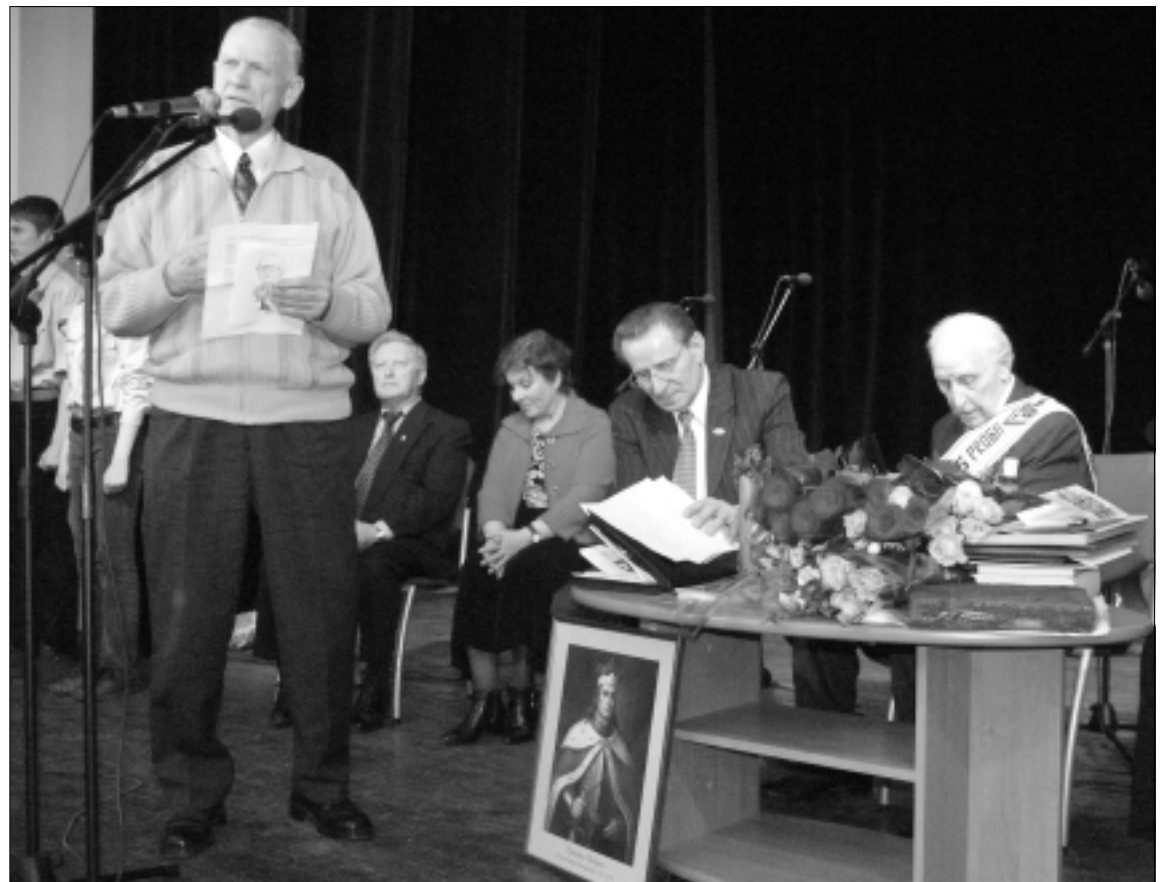
Manoma, kad vadinamasis „gėjų manifestas“ (Gay Revolutionary) buvo parašytas radikalių pakraipos gėjų žurnalo „Gay Community News“ užsakymu kaip satyrinis, neva, „įrodytas“, kad gėjų sąmokslas egzistuoja. Parodija patikliems skaitytojams.

Minėtas prieštaravimas ir kelia įtarimą, kad tas „manifestas“ gali būti dirbtinas vienos ar kitos pusės „dokumentas“, skirtas ką nors sukompromituoti. Kad ir kaip ten būtų, homoseksualų veikla patvirtina jo teiginius.

Europos Sąjunga kone per jėgą mums perša ne tik pakantumą seksualinėms mažumoms, bet kone sankcijomis grasina tiems, kurie drįsta pasisakyti prieš homoseksualus ar pasipriešinti jų renginiams kad ir Vilniuje.

Pirmiausia nereiktų leisti Europos Sąjungai priimti tokios Konstitucijos ar jos pakaitalo, per kurį šios bjaurastys galėtų būti diegiamos. Jeigu mūsų valdžios vyrai

skatinta balsuoti už panašias konstitucijas, tai turi būti traktuojama kaip Tėvynės išdavimas. Pokario partizanai kovojo ir žuvo už Nepriklausomybę, žmonės buvo tremiami į Sibiro lagerius, nes kovojo arba pasisakydavo už laisvę. Dabar gavome laisvę, bet ją kuo greičiau norime atiduoti dėl prieš tautą nukreipto judėjimo, homoseksualų ir įvairių kitų spaudimų.

Vilius Bražėnas su gražia sukaktimi sveikina Tarptautinės parlamentarų grupės Čėčėnijos problemoms spręsti generalinio sekretorius Algirdas Endriukaičius; toliau – prof. Romualdas Grigas, Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos narė Elona Vaišnienė bei Juozas Dingelis

Tada gal atsisakykime Seimo, kitų savo valdžios institucijų – kai kam gal to ir norėtųsi. Kurgi ne, juk sutaupysime lėšų, bent iš pradžių. Nereikės Konstitucinio Teismo, nes Lietuvos Konstitucijos neturėsime. Apskritai Lietuvoje nereikės teismų, nes būsime prižiūrimi ir teisiami iš Briuselio ar Strasbūro. Tai už kiek eurų mes parduosime nepriklausomybę?

Istorija klastojama iš pasiutimo

Pasiutęs sumaterialėjimo virusas apšėdo mūsų tautą – ar taip buvo ir Pirmosios Respublikos laikais?

Kad niekas tokių dalykų mūsų tautai nesiūlė.

Užtenka mesti akį į dabartines televizijos laidas: žaidimai, siūlymai laimėti, kūniškų malonumų nežabota pasiūla ir vartojimo šišas – ar ne tokia me pasaulyje mes gyvename?

Kažkur esu rašęs, jog apie 1920-uosius vienas turtingas fondas buvo nusamdęs mokslininkus, kad jie nustatytų, kokių būdu lengviausia pakeisti visuomenės mąstyseną ir nuotaikas. Atsakymas buvo labai konkretus: karu ir istorijos pakeitimu, t. y. suklastojimu.

Patikimas būdas išmušti atramą iš po žmogaus ir tautos kojų?

Du pasauliniai karai XX a. su naikino ne šiaip daugybę vyrų ir apskritai žmonių, bet ir gyvybės vertę. O istorija klastojama iš pasiutimo. Karai atvedė prie nihilizmo, vertybių reliatyvizmo. Juk žmonės bėgo nuo įprasto gyvenimo, o pabėgo nuo tikėjimo, moralės. Juk labai lengva žmones veikti – tik stumtelėk, ir vyksta griūtis.

Tai ne vien globalistų pastangų vaisiai, bet ir jų „nuopelnų“ esama, kad visa tai įvyktų.

Mano manymu, Romos Katalikų Bažnyčios II suvažiavimas vyko

kur visuomenėje pakirstos moralės šaknys.

Apie visa tai galiu kalbėti ir iš savo asmeninės patirties, tiesa, kiek kitokios. Mes, karo metais pasitraukusieji į Vakarų, Vokietijoje gyvenome pabėgėlių stovyklose 4–5 metus, kol gavome leidimą vykti į JAV. Amerikoje teko ieškotis buto, darbo. Staiga pamatėme, kad atprato me nuo tokių rūpesčių, o bendro katilo neliko.

Vokietijoje pripratote prie dyko buvimo?

Tikrai taip. Vokietijoje buvome prisigalvoję užsiėmimų, bet nereikėjo užsidirbti duonos. Su skardine nuėję gaudavome po samtį košės ir jau nebūdavome alkani. Todėl grįžti prie normalaus darbo ir gyvenimo ritmo nebuvo labai lengva.

Savo pokalbyje buvome prisiminę Romos popiežių Leoną XIII, kuris oponuodamas brutaliam kapitalizmui palaikė darbininkus, 1891 m. paskelbė encikliką *Rerum Novarum*. Jis pabrėžė teisės į privatinę nuosavybę svarbą. Bet darbininkų reikalavimai darbdaviams nuėjo taip toli, kad jie savo įmones pradėjo griauti reikalaudami vis daugiau ir daugiau. Šventasis Tėvas Jonas Paulius II enciklikoje *Centesimus Annus* 100-osioms *Rerum Novarum* metinėms drįso pareikšti, kad žmoniškas kapitalizmas yra geriausias būdas daugumai žmonių aprūpinti

pragyvenimu ir pasisakė prieš labdaros valstybę, kuri tik paikina žmones ir pažeidžia jų orumą.

Patikimas jėgos šaltinis

Tai kodėl labdaros principas taip smarkiai diegiamas dabartinėje Lietuvoje? Ką mes girdime iš Briuselio? Cukrinių runkelių nesodinkite, karvių

Vitalijaus Janickio jubiliejus

Daugiau kaip keturiasdešimt metų Kauno technologijos universitete Cheminės technologijos fakultete dirbančiam Lietuvos MA nariui ekspertui, prof. habil. dr. Vitalijui Janickiui šie metai – jubiliejiniai. Norėdamas apibendrinti mokslinės veiklos etapą profesorius surinko duomenis apie publikuotus darbus bibliografinėje rodyklėje. Asmeninė bibliografijos rodyklė – vienas svarbiausių mokslo istorijos šaltinių, fiksuojanti siauros krypties laimėjimus, mokslinės mokyklos indėlį į šalies mokslo ir kultūros pasiekimus. Lietuvos chemijos mokslų atstovai įvertina bibliografijos svarbą, todėl šios srities rodyklių, palyginti su kitų mokslų personalinėmis bibliografijomis, rengiama gana daug.

Vitalijus Janickis gimė 1948 m. balandžio 21 d. Kaune Kauno universiteto profesoriaus, Lietuvos MA akademiko Jono Janickio, taip pat chemiko, šeimoje. 1965–1970 m. studijavo Kauno technologijos universitete (tuo metu – Kauno politechnikos institute). Studijų metais aktyviai dalyvavo studentų mokslinėje veikloje, buvo apdovanojamas diplomais už mokslinę veiklą. Dalyvauti mokslinėje veikloje jauną studentą paskatino prof. Vaclava Zelionkaitė. Ji pakvietė įsitraukti į mokslinį tiriamąjį darbą chalkogenų (sieros, seleno, telūro) chemijos srityje. Pirmieji su profesore gauti eksperimentiniai tyrimai buvo paskelbti 1969 m. žurnale *Lietuvos MA darbai. Serija B*. Tai buvo didelė paskata toliau gilintis į polichalkogeninių junginių chemiją, jų technologinį pritaikymą. 1970 m. V. Janickis apgynė eksperimentinį mokslinį diplominį darbą *Amonio sulfato ir sieros gamybos iš amonio hidrosulfito tirpalo sistema* (vadovė prof. habil. dr. V. Zelionkaitė). Diplominio darbo vadovė pakviestas absolven-

tas tęsė mokslinį darbą jau kaip Neorganinės chemijos katedros asistentas. 1972 m. V. Janickis apgynė tuometinio chemijos mokslų kandidato disertaciją *Kai kurių tiuosulfato reakcijų tyrimas*, toliau su bendradarbiais tęsė mokslinius chalkogenų – sieros, seleno, telūro neorganinių ir organinių (taip pat kompleksinių) junginių sintezės, cheminių ir fizinių-cheminių savybių tyrimus, taip pat analizavo hidrosulfitinius tirpalus, gaunamus valant pramonines išmetamąsias dujas nuo sieros junginių.

Kauno technologijos universitete įgytą kvalifikaciją V. Janickis kėlė stažuotėse įvairiose akademinėse institucijose: D. Mendelejevo cheminės technologijos institute Maskvoje (1974 m.), Teorinės fizinės chemijos mokykloje TSRS MA mokslo tiriamajame fizikinės chemijos L. Karpovo institute Maskvoje (1975 m.), Bergeno universitete (Norvegija, 1976–1977 m., 1991–1992 m., 2000 m., 2001 m.), Bayreutho universitete (Vokietija, 2000 m., 2002 m.), Masaryko universitete (Čekija, 2001 m.) ir kt.

1983 m. V. Janickis apgynė disertaciją *Sulfatų ir selenanų darinių susidarymas, sandara ir fiziko-cheminės savybės* (dviejų specialybių – fizikinės chemijos ir neorganinės chemijos – sandūroje). Už ją buvo suteiktas chemijos mokslų daktaro (dabar – habilituoto daktaro) laipsnis. Profesionalumas ir mokslinė kvalifikacija buvo įvertinta Kauno politechnikos institute (nuo 1990 m. – Kauno technologijos universitetas) – V. Janickiui suteiktas docento (1982 m.) vardas, 1985 m. jis buvo išrinktas Neorganinės chemijos katedros vedėju (dirbo šiose

Prof. Vitalijus Janickis

pareigose iki 1992 m.). 1987 m. jam buvo suteiktas profesoriaus vardas. 1997 m. vėl buvo išrinktas į Kauno technologijos universiteto Neorganinės chemijos katedros vedėjo pareigas, kurias ėjo iki 2006 m.

Lietuvos mokslų akademijoje V. Janickis 1994 m. buvo išrinktas nariu ekspertu, 2003 m. – nariu korespondentu.

Už vaisingą mokslinę ir pedagoginę veiklą V. Janickis buvo apdovanojamas Kauno technologijos universiteto rektorato, Kauno technologijos universiteto leidyklos *Technologija* (su J. Šukyte, E. Rinkevičiene, A. Žarnauskū, taip pat apdovanojimų sulaukė jo kartu su bendraautorais atlikti darbai: *Nauji neorganiniai junginiai ir kompoziciniai medžiagos: susidarymo, struktūriniai ir taikomųjų savybių tyrimai 1988–2003 m.* (su I. Ancutienė ir R. Ivanausku) Lietuvos MA 2003 m. Juozo Matulio (chemija) premija, vadovėlis *Neorganinės chemijos teoriniai pagrindai, praktikos darbai ir uždavi-*

niai (su N. Kreivėniene) Kauno technologijos universiteto geriausių leidinių konkurse laimėjo pirmąją vietą 2004 m., už darbų ciklą *Nauji neorganiniai junginiai ir kompoziciniai medžiagos: susidarymo, sandaros cheminių, fizikinių ir taikomųjų savybių tyrimai (1973–2003 m.)* (su A. Kareiva) buvo suteikta 2004 m. Lietuvos mokslo premija, Aukštojo mokslo vadovėlių konkurse trečiąją vietą laimėjo vadovėlis *Bendrosios ir neorganinės chemijos pagrindai* 2005 m., monografija *Politionatai* Kauno technologijos universiteto geriausių monografijų konkurse laimėjo trečiąją vietą 2006 m., vadovėlis *Neorganinės chemijos teoriniai pagrindai, praktikos darbai ir uždaviniai* (su N. Kreivėniene) 2007 m. Aukštojo mokslo vadovėlių konkurse buvo apdovanojamas paskatinamąja premija.

Mokslinės informacijos instituto JAV duomenimis, nuo 1994 m. 27 V. Janickio straipsniai buvo cituoti 116 kartų. Daugiausia – 21 kartą – cituotas straipsnis *Properties of Cu₂S thin film based structures: influence of the sensitivity to ammonia at room temperature* (bendraautorai A. Šetkus, A. Galdikas, A. Mironas, I. Šimkienė, I. Ancutienė, S. Kačiulis, G. Mattogno, G. M. Ingo). Straipsnis *Room temperature-functioning ammonia sensor based on solid-state Cu₂S films* (bendraautorai A. Galdikas, A. Mironas, V. Strazdienė, A. Šetkus, I. Ancutienė) cituotas 16 kartų, *Hafnium oxoneopentoxide as a new MOCVD precursor for hafnium oxide films* (bendraautorai A. Abrutis, L. G. Hubert-Pfalzgraf, S. V. Pasko, A. Bartašytė) cituotas 11 kartų pasaulio moksliniuose leidiniuose.

Mokslinės ir pedagoginės veiklos rezultatai – mokslinės publikacijos, kurias parašė tiek vienas, tiek kartu su bendraautorais, taip pat V. Janickio dalyvavimas disertacijų gynimo komitetų veikloje, publicistinė veikla, bendradarbių atsiliepiamai ir literatūra apie jį, užregistruoti bibliografijos rodyklėje *Vitalijus Janickis*, kurią 2008 m. išleido leidykla *Technologija* kartu su Lietuvos mokslų akademijos biblioteka. Rodyklėje pateiktas 1969–2007 m. spaudoje skelbtų darbų bibliografinis sąrašas. Medžiaga surinkta iš V. Janickio asmeninio archyvo, bibliotekų fondų, Lietuvos periodinės spaudos straipsnių duomenų bazės. Visa medžiaga suskirstyta į skyrius, kuriuose ji pateikta skelbimo chronologine tvarka, abėcėlės tvarka pateikti per tuos pačius metus išleisti darbai. Atskirai skelbiami autorių liudijimų ir patentų duomenys, vadovautų disertacijų ir oponuotų disertacijų sąrašai, literatūra apie V. Janickį. Autorinių liudijimų ir patentų duomenys pateikti paskelbimo datos chronologine tvarka. Rodyklėje užfiksuotos 430 monografijų ir straipsnių, 12 autorių liudijimų ir patentų, 11 disertacijų, kurioms vadovavo V. Janickis, 6 buvo oponentas, dalyvavo 19 disertacijų gynimo komitetų veikloje. Įžanginiame straipsnyje gausu faktinės medžiagos apie V. Janickio mokslinę veiklą.

Gražaus jubiliejaus proga profesorius linkiu kūrybinės kibirkštės, įkvėpimo moksliniuose tyrimuose ir, kaip sakydavo chemijos mokslo Lietuvoje pradininkas profesorius Andrius Sniadeckis (1768–1838 m.), savo energiją skirti akademiniam jaunimui, kuris yra šalies ateitis.

**Dr. Birutė Railienė,
Lietuvos mokslų akademijos
biblioteka**

laikykite kuo mažiau, nes didesnių pieno kvotų negausite. Žvejybos laivus atiduokite į metalo laužą, o už tai gausite išmokas iš Europos Sąjungos, dirbamą žemę apsodinkite mišku – gausite išmokas. Kaimo žmonės mokomi nedirbti, gyventi iš išmokų ir, matyt, tikėtis labdaros.

Pasakysiu, kaip Amerikoje veikia socialinio aprūpinimo sistema. Jeigu jaunai šeimai su vaikais sunkiau pragyventi negu atskirai gyvenantiems pašalpas gaunantiems nesusituokusiems asmenims, tai kam jiems tuoktis ir rūpintis vaikais? Amerikoje gana dažni atvejai, kai su tėvais nesutarianti šešiolikmetė ar net keturiolikmetė iš-eina iš namų, „pasigauna“ vaiką, o valdžia jai parūpina butą, duoda pašalpą ir maisto kortelių. Kuo daugiau vaikų turės, tuo geriau gyvens. Bet tai juk šeimos kaip tokios draskymas. Normalių šeimų vis mažėja, o be jų nelieka ir tradicinių vertybių. Tokioje politikoje matau prieš tautą ir valstybę nukreiptą veiklą.

Tačiau būtina remtis kiek įmanoma patikrintu žinojimu. Girdėjau išpėjimą: už nežinojimą daugiau žalos daro „žinojimas“ to, ko nėra.

Kur matote jėgos šaltinį, kuriuo galėtume remtis? Tai žinios?

Žinojimas ir principo neprieštarauti faktams laikymasis. Žinantys žmonės turi organizuotis, burtis, dalytis žiniomis ir mėginti veikti. Dažnai naudoju Palaimintojo Jurgio Matulaičio šūkį: „Rikiuokitės ir burkite!“ Tai vienintelis būdas ką nors pakeisti, kitų gudrybių niekas nesugalvojo. Stenkis žinoti, skleisk žinojimą, savyje neužgniauzk ir burkis su kitais bendrai veiklai.

Politikoje žemė dar daug kam atrodo plokščia

Žmogui būdinga klysti, bet kone kiekvienas klystantis įsitikinęs, kad jis žino, o klysta kiti. Kaip išvengti sau pačiam pasispėdžiamų spąstų?

Reikia lyginti žinias su tikrove. Jeigu vienas, antras ir trečias niekina tautą, akivaizdu, kad tauta jiems yra kliūtis. Tai gal pažūrėkime, kaip tai paniekai užkirsti kelią, nes tauta privalo priešintis savo niekintojams. Gaunamas žinias būtina lyginti su kitomis žiniomis ir tikrove.

Panašų klausimą man buvo uždavę Amerikoje vyresniųjų klasių gimnazistai. Sakau jiems: „Jūs gimnazijos bibliotekoje neradate daugelio reikalingų knygų. Kad ir apie Jungtines Tautas mačiau tik pačios

šios organizacijos leidinius, o kur yra priešingos pozicijos leidiniai, t. y. JT vertinančių asmenų parašytos knygos. Mačiau žurnalų kairiosios pakraipos, bet neradau jiems prieštaraujančių leidinių iš dešinės. Turėtų būti abiejų pusių leidinių, kad jaunas galėtų lyginti ir rinktis.“ Manęs paklausė: „Jeigu skaitysiu dešiniųjų knygą ar žurnalą, iš kur žinosiu, kad jie nemeluoja?“ Sakau: „Nežinosi, bet palygink su tuo, kas kitaip teigia. Tik tada galėsi sužinoti. Palygink su kitaip manančiais ir su tikrove.“

Jau žmonės susitaikė su tuo, kad žemė nėra plokščia, bet politikoje dar daug kam žemė atrodo plokščia. Labai svarbu yra žinojimas ir organizuotas žinių naudojimas, t. y. perdavimas kitiems.

Suprantu, kad daug kur susidurdavote su žmonių gal savotišku protingumu, nenoru žinoti? Pagaliau kai kurios temos lyg ir nepatogios.

Man tenka nemažai skaityti ir knygomis. Neseniai tarp savo popierių atradau straipsnį apie žinomą amerikiečių politologą Zbigneuą Bžezinskį (Zbigniew Brzezinski), buvusį JAV prezidento Džimio Karterio (Jimmy Carter) patarėją nacionalinio saugumo klausimais. Tą straipsnį prieš 30 metų buvau atidė-

jęs į šalį, kad perskaityčiau atėjus laikui. Dabar tas laikas atėjo.

Straipsnio autorius visiškai „išrengia“ Bžezinskį kaip globalistų tarną. Kaip ir Henris Kisindžeris (Henry Kissinger), Bžezinskis – puius sovietologas, labai gerai abu suprato Sovietų Sąjungos esmę. Bet ką su tomis savo žiniomis jie abu darė? Laikėsi politikos duoti dar daugiau sovietams Amerikos ir Kanados grūdų, kitų būtiniausių prekių. Tada, girdi, sovietai pasikeis. Užuoat stabdę pagalbą, jie palaikė sovietų ekonomiką ir karo mašiną. Tai buvo nemoralinė politika, pirmiausia sovietų pavergtų tautų atžvilgiu. Palaikykime jų gyvastį, tik neleiskime plėstis, – tokia buvo Kisindžerio ir Bžezinskio politika Sovietų Sąjungos atžvilgiu. Ją 1952 m. suformulavo JAV ambasadorius Maskvoje Džordžas Kenanas (George Kennan) kaip vadinamąją sovietų „sulaikymo“ nuo plėtimosi politiką. Ši politika nesustabdė plėtimosi, nes Sovietų Sąjungos įtaka išplito iki Kubos, Nikaragvos, o ką jau kalbėti apie Afrikos valstybes.

Todėl globalistais tikėti nereikėtų. Kai kurie naivūs žmonės nesupranta, kas pasaulyje vyksta, o kiti gudresni suvokė, kad sovietai juk irgi siekė labai panašių tikslų – sukurti pasaulinę valdžią.

Vilniaus universitetas Bžezinskiui suteikė garbės daktaro laipsnį. Vadina si, taip aukštai įvertino jo nuopelnus.

Prisimenu tuometinio Vilniaus universiteto rektorius prof. Rolando Pavilionio pasakytus žodžius: „Bžezinskis Maskvai siūlė atsikratyti Baltijos kraštų.“ Tikrai siūlė. Ir Michailas Gorbačiovas labai apsiriko nepriėmęs to siūlymo. Būtų atsikratęs Baltijos kraštų, jokių ryšių su Sovietų Sąjunga Lietuva, Latvija ir Estija nebūtų nutraukusios. Tada ir apie nepriklausomybę nebūtume prakalbę. Bet M. Gorbačiovas nesuprato globalistų tarno Bžezinskio.

Imperinis mąstymas pernelyg išsiskynęs. Vis dėlto, kodėl tą pagalbą grūdais ir technologijomis Amerika teikė sovietams?

Ne visai suvoki, kam Vakarų globalistams reikėjo gelbėti SSRS nuo subyrėjimo. Spėju, jog jie bijojo, kad sovietams žlugus, JAV atgis 1945 m. tarp patriotų pasireiškęs „Amerikos šimtmečio“ siekimas, o tada įklimptų ir globalistų, per JTO siekiamos pasaulinės valdžios utopija.

Bus daugiau

**Kalbėjosi Gediminas
Zemlickas**

Pradžia Nr. 7

Orchidėjos jau buvo užkariavusios Angliją

Juozapą Varševičių palikome ramiai plušanti Berlyno botanikos sode, į kurį mūsų kraštietis 1840 m. pateko per savo buvusio profesoriaus Juozapo Jundzilo protekciją. Vis dėlto Berlyno botanikos sodas buvo tik vienas iš etapų Varševičiaus kaip būsimojo orchidėjų tyrinėtojo veikloje?

Etapas, bet labai svarbus. Todėl pasižvalgykime, kas vyksta platesniame botanikos ir, jeigu jau kalbame apie Varševičių, taip pat orchidėjų pasaulyje.

Žymus botanikas, pasaulyje pagarsėjęs botanikas Juozas Varševičius (Josef Ritter von Rawicz Warszewicz, 1812–1866 12 29) gimė Vilniuje, dalyvavo 1831 m. sukilime prieš carinę Rusiją, ir jau vien šių dviejų faktų pakaktų, kad jį laikytume savu ir dėl to ypač tyrinėtinu.

Ne tiek jau daug duomenų turime iš jo asmeninio gyvenimo, daugiau iš mokslinės veiklos. Tačiau mūsų pašnekovo prof. Romualdo Šviedrio dėka galime prisiminti šio žymaus iš mūsų krašto kilusio orchidėjų, gegužraibių ir kitų Pietų Amerikos augalų tyrinėtojo mokslinę veiklą, taip pat labai platų to meto Europos mokslinių ir kitokių interesų kontekstą.

Na, bet aptariamuoju metu mūsų Varševičius dar nebuvo „sumedžiojęs“ nė vienos orchidėjos.

Ateis eilė ir Varševičiui, mes jau beveik pasiekėme tą jo biografijos vietą.

Bet prieš tai pasakykite, kaip Europoje kilo ta orchidėjų manija? Juk

lės dažniausiai augo sunkiai prieinamose vietose. Aptikus reikėdavo jas labai atsargiai atplėšti nuo medžio ar uolos nesužalojus šaknų, atgabenti per kalnus ar džungles iki uosto, nuplukdyti į Angliją ir ten toliau auginti. Pasitaikydavo atvejų, kai siūsdavo kokią tūkstantį orchidė-

nijai. Europoje baigėsi Napoleono karai, o iš Ispanijos imperijos jungo išsivadavo Meksika, Centrinė ir Pietų Amerika. Kiek anksčiau Brazilija atsiskyrė nuo Portugalijos. Anglijai, Vokietijai ir kitiems jūriniam kraštams atsivėrė platesnis pasaulis, jis tapo daug lengviau pasiekiamas.

1811 metais. 21 metų jaunuolis paveldėjo titulą ir visą tėvų turta. Tapo 200 tūkst. akrų (809 kvadrat. km) žemės ploto savininku. Kaip Lordų rūmų narys buvo Anglijos parlamente ir galėjo padaryti puikią politiko karjerą. Buvo pateikęs įstatymo projektą panaikinti vergiją – vienas pirmųjų tos idėjos autorių. Anglijoje ši idėja buvo įgyvendinta tik 1833–1834 metais. Be to, lordas Kavendišas buvo pateikęs projektą įstatymo, pagal kurį Anglijos katalikams būtų suteiktos lygios teisės su Anglijos protestantais, bet iš pradžių nepasisekė jo priimti.

Kas lordą Kavendišą nukreipė nuo sėkmingos politiko karjeros? Ne jau potraukis orchidėjomis?

Lordas staiga visiškai apkurto ir toliau nebegalėjo tęsti politiko karjeros. Tada ir užsidarė savajame pasaulyje. Vienoje gėlių parodoje Londone jis susitiko su labai geru 33 metų sodininku Džozefu Pakstonu (Joseph Paxton, 1803–1865). Ir šį beveik nepažįstamą žmogų Kavendišas nusamdė savo didžiausio dvaro vyriausiuoju sodininku. Mums net sunku įsivaizduoti, ką reiškė to meto anglų lordų dvarai, jie buvo matuojami šimtais kvadratinėmis kilometrais.

Karalienė Viktorija tarp orchidėjų

Tai štai tame dvare Džozefas Pakstonas ir pastatė tą garsiąją 90 m ilgio, 44 m pločio ir 18 m aukščio oranžeriją. Daugiausia ji buvo skirta orchidėjomis auginti. Kai 1833 m. lordas Kavendišas parodoje išvydo jį sukrėtusią nuostabiąją *Oncidium papilo* orchidėją, nutarė surinkti didžiausią gražiausių ir egzotiškiausių orchidėjų kolekciją Anglijoje, jeigu ne pasaulyje. Ir štai tą užsibrėžtą tikslą Pakstonas pradėjo įgyvendinti. Kai pinigai aristokratų nevaržo, jie gali padaryti nuostabiųjų dalykų.

Jau po ketverių metų, t. y. 1837 m. lordas Kavendišas išsiuntė Pakstono išugdytą jaunesnįjį sodininką į Indiją ieškoti rečiausių ir vertingiausių orchidėjų. Šis vyrukas Kavendišui atsiuntė 80 labai retų, egzotiškų orchidėjų rūšių, o jo oranžerija nepaprastai išgarsėjo visoje Anglijoje. 1843 m. Anglijos karalienė Viktorija su savo vyru princu Albertu atvažiavo pasižiūrėti lordo Kavendišo oranžerijos ir neregėtų orchidėjų.

Pakstonas parengė karalienės karietai trasą pačioje oranžerijoje. Nakties metu, šviečiant 12 tūkst. žibintų, karalienės karieta iškilmingai pravažiavo po ištis stebuklingą ir nepakartojamą orchidėjų pasaulį.

Kadangi lordo Kavendišo oranžerijoje apsilankė karalienė, tai ir kitiems aristokratams kilo noras statydintis didingus šiltnamius ir auginti orchidėjas. Savotiška psichozė, juk kitaip nepavadinasi.

Aikčiojimu Anglijoje buvo ištis labai daug. Anglijoje atsiranda orchidėjas iš egzotiškų kraštų importuojančios ir pardavinėjančios firmos. Šio verslo ėmėsi daugiausia botanikai, patys buvę orchidėjų „medžiotojai“. 1843 m. pasirodė knyga, kurioje pateiktos žinios, kaip orchidėjas reikia supakuoti ir transportuoti per vandenyną, kad jos nežūtų. Tai vieno Londono chirurgo Natanielio Vordo (Nathaniel Ward, 1791–1868) atradimas, padaręs savotišką perversmą tolesniame orchidėjų žygyje per Europą.

Vikšro nuopelnai orchidėjų augintojams

Šis Londono chirurgas 1829 m. iš stiklainį idėjo tam tikrą vikšrą, už-

Orchidėjų medžiotojas iš Lietuvos (2)

Koliažui panaudotos Juozapo Varševičiaus atrastų orchidėjų „*Miltonia warszewiczii*“ (marga) ir „*Miltoniopsis warszewiczii alba*“ (balta) nuotraukos

Anglijoje tada buvo kilusi tikra orchidėjų manija, tapusi turtingųjų statuso patvirtinimu ar įrodymu. Daugelis aristokratų turėjo pakankamai pinigų, kad savo soduose įsirengtų puikius šiltnamius. Anglijoje tais laikais tekdavo mokėti didelį mokesį už stiklo gamybą. Įsivaizduokime, kiek reikėjo stiklo, kad būtų pastatyta 90 m ilgio, 44 m pločio ir 18 m aukščio oranžerija.

Ir tokio dydžio oranžerija Anglijoje buvo pastatyta?

Buvo, ir tuoj pasakysiu, kas ją pastatė. Tuose į madą atėjusiuose šiltnamiuose buvo auginami įvairūs augalai, taip pat iš egzotiškų kraštų. Suprantama, orchidėjos buvo ypatingo pasididžiavimo objektas. Tačiau, kad šios gėlės būtų reikiamai prižiūrimos, samdavo profesionalius sodininkus ir net profesionalius orchidėjų „medžiotojus“. Maža buvo nusamdyti, reikėjo juos išsiųsti į Indiją, Pietų Ameriką ir kitus kraštus, kad jie ten surastų ir parvežtų egzotiškų augalų, kurių kainos Europoje buvo labai didelės, tad šis verslas apsimokėjo.

kiekvienas toks žmonių sąmonės užkratas turi savo ištakas, priežastis.

Europoje taip pat augo orchidėjos, bet daug mažiau rūšių ir ne tokios gražios. Joms rungtis su egzotiškų kraštų konkurentėmis buvo sunku, kaip kuklioms kaimo mergelėms su atvykėlėmis iš svetur. Kas akiai labai įprasta, juk nelabai įdomu, ar ne taip?

Taip, bet pirmą kartą iš Jūsų lūpų girdžiu tokį drąsų palyginimą. Neabejotinai pavasario poveikis, gerbiama-sis profesoriau. Jeigu jau perėjome prie palyginimų, tai gal tiks ir toks: anglų lordas, auginantis orchidėjas, XIX a. viduryje jautėsi toks pat išskirtinis ir vertas visuotinio susidomėjimo, kaip dabar koks nors „Ferrari“ ar „Bentley“ savininkas, pravažiuojantis Palangos ar Nidos kurortų gatvėmis per patį sezoną įkarštį.

Visuomeninio prestižo požiūriu gal toks palyginimas ir nėra prastas. Bet štai kur buvo didžiausias sunkumas – grįžtu prie orchidėjų. Nebuvo taip paprasta orchidėjas „sumedžioti“, nes tos egzotiškos gražu-

jų, o paskirties vietą Anglijoje pasiekdavo du ar trys sveiki augalėliai.

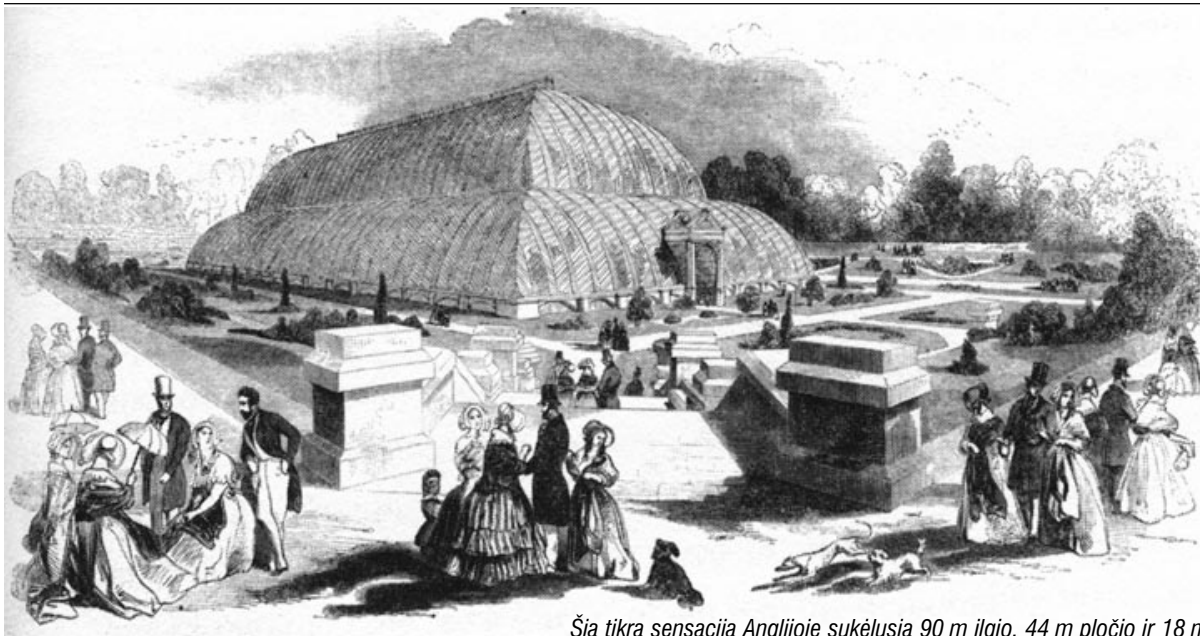
Tuo metu Anglijoje, kaip ir kitoje Europos šalyse, orchidėjų dar nemokėta auginti. Buvo manoma, kad šiltnamyje reikia pasiekti aukščiausią įmanomą temperatūrą, ir taip daugelis orchidėjų rūšių „iškepė“, ypač tos, kurios būdavo atvežtos iš vidutinio ar šaltesnio klimato juostos. Jeigu jau orchidėjos auga kur nors Čimboraso (Chimborazo) ugnikalnio (6310 m) Ekvadore papėdėje, vadinasi, jos prisitaiko ir prie gana rūstaus klimato sąlygų.

Tą Čimboraso ugnikalnį veikiausiai prisiminėte neatsitiktinai?

Varševičius kopdamas į tą ugnikalnį 6 tūkst. pėdų aukštyje aptiko vieną išpūdingiausių savo orchidėjų *Oncidium Kramerianum*.

Egzotiškų augalų manija

Vis dėlto noriu atsakyti į man užduotą klausimą dėl sąlygų, kurios padėjo Anglijoje kilti orchidėjų ma-

Šią tikrą sensaciją Anglijoje sukėlusią 90 m ilgio, 44 m pločio ir 18 m aukščio oranžeriją suprojektavo ir pastatydino sodininkas Džozefas Pakstonas lordo Kavendišo užsakymu

Džozefas Pakstonas pirmasis atkreipė dėmesį, kad skirtingų rūšių orchidėjoms auginti reikalingos skirtingos sąlygos

darė ir visai jį pamiršo. Po kelių mėnesių su nuostaba vėl aptiko tą apleistą stiklainį. Pastebėjo, kad jame kartu su vikšru įdėtoje žemėje išaugo maži paparčiai ir kitų augalų daigai. Mat stiklainyje buvo drėgmės, be to, į jį nepateko užterštas Londono oras. XIX a. Londono oras buvo labai smarkiai užterštas, nes miesto pastatai buvo šildomi kūrenant akmens anglį.

Sumaniajam daktarui kilo idėja – o kodėl panašioje tik didesnėje talpoje nepraėjus auginti didesnių paparčių. Pamėgino. Vieną gerą mintį tuoj pat sekė kita, ne mažiau išmoninga: o kodėl tokios dėžės nepanaudojus orchidėjų siuntimui iš užjūrių?

Anglas atliko eksperimentą. Stiklo dėžėje įdėtus paparčius nusiuntė į Australiją. Tuos pačius paparčius atgabeno atgal į Londoną ir įsitikino, kad jie puikiai ištvėrė kelionės sunkumus. Sumanusis chirurgas parašė mokslinį straipsnį, vėliau – net knygą, kur išdėstė, kaip reikia per vandenyną ir jūromis transportuoti egzotiškus augalus.

Labai geras ir praktiškas eksperimentas virto knyga. Beje, knyga pasi-

augalais. Pirmas – buvo panaikinti mokesčiai už stiklo gamybą, tad oranžerijas galėjo statydintis ne tik lordas Kavendišas ir kiti turtingieji aristokratai, o ir ne tokie turtingi, bet besirūpinantys savo įvaizdžiu didikai. Kitas įvykis – tai daktaro N. Vordo jau minėta knyga, kaip tinkamai paruošti transportavimui retus augalus ir juos gabenti iš kitų žemynų. Šios knygos autorius padarė savotišką pervertimą perkeliant įvairius augalus iš kitų žemynų į Europą. Orchidėjų verslui tai buvo nepaprastai svarbu, nes dabar jau 90 proc. siunčiamų augalų pasiekdavo Angliją beveik nenukentėję. Šie egzotiški augalai tapo pasiekiami ne vien turtuoliams. Negana to, garsiojo chirurgo „stiklainiai“ buvo naudojami ir labai praktiškai augalų perkėlimui iš vieno krašto į kitą. Pavyzdžiui, taip kiniški arbatmedžiai nukeliavo į Indiją ir Ceiloną, gumos medžiai iš Amazonės džiunglių persikėlė į Malaiziją ir Indokiniją.

Štai kaip senajai Anglijai nusipelnė paprastas vikšras. O gal nepaprastas? Londono chirurgo į istoriją pateko ne tiek dėl savo chirurginių gebėjimų, kiek dėl pažinties su stebėtinu vikšru.

orchidėjoms sukuriamas netinkamas mikroklimatas ir dėl to daugelis šio augalo rūšių žūva.

Dž. Pakstonas pasiūlė orchidėjas šiltnamiuose auginti trijų skirtingų mikroklimatų sąlygomis. Tropicų arba jūros lygio sąlygomis augusioms orchidėjų rūšims reikia aukštos temperatūros ir drėgnesnio klimato. Tačiau kalnuose ir daugiau kaip 2 tūkst. metrų aukštumose augusios orchidėjų rūšys reikalauja vėsesnio mikroklimato. Augusioms dar aukščiau – daugiau kaip 3 tūkst. metrų aukštyje – orchidėjoms taip pat reikia vėsesnio klimato. (J. Varševičius atras keletą tokių orchidėjų rūšių.) Kai Pakstono dėka tai buvo supras-ta ir pradėta praktiškai taikyti, orchidėjų auginimas Europoje įgavo visai kitus mastus.

Ar nebuvo mėginimų kryžminti skirtingas orchidėjų rūšis, siekiant išvesti naujas ir atsparesnes, paprasčiau auginamas orchidėjų rūšis?

Kai į Europą buvo atgabenta daugiau orchidėjų rūšių, mėginta išvesti naujus hibridus. Pirmas sėkmingas hibridas išaugintas maždaug po 10 metų nuo šio darbo pradžios. Tai pavyko padaryti Džonui Domini (John Dominy, 1816–1891), dirbusiam vienoje Anglijos gėlininkystės firmoje. Jo mokiny, Džonas Sedenas (John Seden, 1840–1921), tos pačios bendrovės darbuotojas, išvedė apie 500 orchidėjų hibridų. Šiandien pasaulyje egzistuoja maždaug 100 tūkst. šios gėlės hibridų.

Labai įdomu, tik mums nelabai pavyksta priartėti prie mūsų kraštiečio, truputį jau spėto apleisti J. Varševičiaus. Tuo metu jis Berlyno botanikos sode taip pat studijavo orchidėjas?

Varševičius tuo metu atsidėjęs skaitė įvairius žurnalus ir literatūrą, studijavo botanikos subtilybes ir darbavosi Berlyno botanikos sode. Kaupėsi didiesiems žygiams, kuriuos jam buvo lemta atlikti botanikos, geografijos ir Pietų Amerikos įvairių tautų gyventojų pažinimo labui. Tad dar kurį laiką netrukdykime jam, nes dar reikia aptarti ir kai kuriuos kitus prie svarbiausio tikslo vedančius dalykus.

Su A. fon Humboldto rekomendacija

Todėl savo dėmesį nukreipkime į Briuselį, kur 1839 m. dvejais metais už Varševičių vyresnis belgas Luisas Benua van Houtė (Louis Benoît van Houtte, 1810–1876) įsteigia savo gėlininkystės firmą, turi šiltnamį, kuriame augina įvairias atvežtines gėles, taip pat orchidėjas. Šis sumanus gėlininkas ir verslininkas su-

darinėjo augalų katalogus, prekia-vo gėlėmis ir kitais augalais. Ši asmenybė verta dėmesio ir dėl to, kad turės didelės įtakos tolesniam Varševičiaus likimui.

Beje, Luisas van Houtė savo darbinę karjerą pradėjo kaip Belgijos finansų ministerijos Briuselyje tarnautojas, bet visą laisvalaikį praleisdavo botanikos sode. Potraukis botanikai pasirodė esąs stipresnis, tad galiausiai jį ir nukreipė į šią veiklą. Vedė jauną žmoną, bet ši po metų mirė. L. van Houtė puolė į gilią depresiją, visiškai niekuo nesidomėjo, prarado bet kokį gyvenimo džiaugsmą. Tuo metu vienas aristokratas, su kuriuo van Houtė siejo potraukis gėlinin-

Aleksandrą fon Humboldtą patarimo, ką iš patyrusių augalų žinovų galima būtų siūsti į tokią kelionę. Vis dėlto toks tvirtinimas man atrodo ne visai pagrįstas, nes van Houtė į savo žurnalą įdėjo skelbimą, norėdamas surasti gabų augalų rinkėją, kuris galėtų keliauti kartu su organizuojama kolonistų grupe į Gvatemalos pajūrį. Van Houtėi tikriausiai kilo mintis kartu su tais kolonistais nusiūsti ir savo botaniką, kuris jam turėjo parūpinti įvairių retų augalų. Bent jau toks skelbimas jo žurnale buvo išspausdintas. Tikriausiai J. Varševičius ir atsiliepė į šį kvietimą. Ne šiaip atsiliepė, bet su paties A. von Humboldto rekomendaciniu laišku pasiūlė savo paslaugas van Houtėi ir 1844 m. gruodžio mėn. išvyko į Pietų Ameriką.

Praleidome reikšmingą momentą: kaip J. Varševičius susipažino su A. fon Humboldtu? Kas juos suvedė?

Humboldtas nuolat lankėsi botanikos sode ir vis dar dirbo su botaniku Kundtu (Kundt) prie savo atsivežtų augalų aprašymo. Esu tikras kad Varševičius skaitė Humboldto kelionės aprašymą, nes jis buvo tapęs tikru bestselleriu. Humboldtas nuolat rėmė jaunus žmones, ir jo parama visuomet būdavo labai sviri. Jis padėjo minėtam botanikui Kundtui siekti karjeros. Kitas vokieitis, vėliau žymus gamtininkas Hermanas Burmeisteris (Hermann Burmeister, 1807–1892), pirmą kartą su Humboldto parama nuvyko į Braziliją 1850 m., ten darbavosi

pusantrų metų. 1856 m. Burmeisteris nuvyko į Argentiną ir Urugvajų. Argentinoje liko gyventi, Buenos Airėse įkūrė botanikos sodą, ir 1862 m. tapo Gamtos muziejaus direktoriumi Argentinos sostinėje. Dar vienas pavyzdys: 1853 m. Humboldtas parašė laišką Kosta Rikos prezidentui prašydamas pagelbėti dviem vokiečių mokslininkams, kurie rengėsi vykti studijuoti to krašto biologiją ir geologiją. Galima būtų paminėti daugelį kitų, tad visai nenuostabu, kad Humboldtas parašė rekomendacinį laišką ir Juozapui Varševičiui.

Vadinasi, po Juozapo Jundzilo būtent Aleksandras von Humboldtas tapo svarbiausiu Varševičiaus proteguotoju?

Jeigu tektų sudaryti sąrašą žmonių, kurių pastangos paveikė Varševičiaus gyvenimą, pradėčiau nuo Stanislavo Bonifaco Jundzilo, Juozapo Strumilos, Aleksandro von Humboldto ir Luiso van Houtės.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Nuo tokios „Oncidium papilo“ rūšies orchidėjos Anglijoje prasidėjo orchidėjų manija; ją į Europą atgabeno Trinidado salos britų kolonijos gubernatorius seras Ralfas Vudvortas

rodė 1843 m., kai Anglijos karalienė su princu Albertu apsilankė garsiojoje lordo Kavendišo oranžerijoje. Gal sutapimas?

Tikriausiai galima aptikti tam tikrų sąsajų, nes Anglijos aristokratai tuo metu „sirgo“ orchidėjų manija. Juk net ir Anglijos karalienė neatsispyrė pagundai aplankyti lordo Kavendišo „didžiąją orkaitę“ – taip aštraliai žūviai pakrikštijo tą lygių neturinčią oranžeriją.

Beveik tuo pačiu metu įvyksta du labai svarbūs įvykiai, kurie dar labiau paskatina tą kone visuotinį susidomėjimą orchidėjomis ir kitais egzotiškais

Džozefas Pakstonas Europą išmokė auginti orchidėjas

Buvo dar viena sunkiai įveikiama problema – net ir sėkmingai atgabentos orchidėjos sunykdavo šiltnamiuose. Todėl būtina prisiminti jau minėtą lordo Kavendišo sodininką Džozefą Pakstoną, kuris daug nusipelnė ne tik savo šeiminkui, bet visiems orchidėjų augintojams ir apskritai botanikos mokslui. Jis atrado būdus, kaip reikia auginti orchidėjas. Pakstonas pastebėjo, kad kai kuriuose lordo Kavendišo dvare esančiuose šiltnamiuose (jų buvo daugybė)

Pradžia Nr. 8

Neišnaudotos bendradarbiavimo galimybės

Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanas prof. dr. Zenonas Butkus pranešime *Istoriniai Latvijos ir Lietuvos santykiai. Neišnaudotos abiejų šalių bendradarbiavimo galimybės 1918–1940 m.* pateikė labai įdomių duomenų apie aptartojo laikotarpio prekybos tarp abiejų šalių ryšius ir priežastis, kurios tam tikrais momentais trukdė tiems ryšiams plėtotis.

Kaupiant istorinį patyrimą svarbu prisiminti neišnaudotas galimy-

tavosi į gyvulininkystę ir pieno ūkį, o Lietuvoje šalia viso to svarbią vietą užėmė grūdų ūkis. Nei Lenkija, nei Vokietija, nei Sovietų Sąjunga grūdų nepirko, tad Lietuva grūdų rinką galėjo turėti tik Latvijoje ir Estijoje. Bet šios šalys importavo grūdus ne iš kaimyninės Lietuvos, bet iš Argentinos, vėliau iš Sovietų Sąjungos (iki kolektyvizacijos).

Z. Butkaus pateiktoje statistikoje matyti, kad 1922–1924 m. Lietuva buvo monopolizavusi Latvijos gyvulių importą, bet ir ši rinka buvo prarasta. Kodėl?

Viena priežasčių – laiku nesudaryta Lietuvos ir Latvijos prekybos

ne tik neleido įgyvendinti tikros Baltijos šalių vienybės, bet galop turėjo įtakos trijų Baltijos sesių istoriniam likimui. Praeities patirtis tebus pamoka ateičiai.

J. Endzelyno reikšmė baltistikai sunku pervertinti

Pranešime *Iš latvistikos Vilniaus universitete istorijos akad. prof. Zigmas Zinkevičius priminė, kad kadaise baltų kalbomis buvo šnekama didelėje Rytų Europos dalyje, bet iš tos didelės rytinių baltų šakos išliko tik lietuvių ir latvių tautos. Jos išsiskyrė maždaug pirmojo tūkstantmečio po Kristaus viduryje. Skirtingas tų tautų istorinis likimas: latviai buvo pavergti kalavijuočių, o lietuviai sugebėjo įkurti valstybę. Nepaisant nepalankių istorinių aplinkybių, abi tautos bendravo ir bendradarbiavo, tai rodo ir kai kurios lietuviškos pavardės, kurias šiuo metu Z. Zinkevičius tyrinėja. Tai Lat-*

vils Augstkalns, 1907–1940) – pirmas ryškus latvių lituanistas.

Karo ir pokario metais

Vytauto Didžiojo universitete prieš Antrąjį pasaulinį karą latvistiškai nusipelnė Antanas Salys ir Pranas Skardžius. Atgavus Vilnių Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinis fakultetas buvo perkeltas į Vilnių. Kartu Antanas Salys pradėjo čia dėstyti latvių kalbą. Taigi jau karo metais Vilniaus universitete buvo dėstoma latvių kalba, ir šią Z. Zinkevičiaus mintį turėtume įtvirtinti savo sąmonėje, kartu pasitaisydami, nes pirmoje šio rašinio dalyje teigėme, kad latvių kalba Vilniaus universitete pradėta dėstyti 1946 metais.

Pokaris, nauja sovietų okupacija... Lietuvos ir Latvijos geriausi kalbininkai pasitraukė į Vakarų. Latvių kalbotyros ažuolas J. Endzelynas liko Rygoje, ir tai latvių kalbotyrai buvo labai svarbu. Lietuvos kalbininkams Endzelynas taip pat buvo lyg švyturys. Z. Zinkevičius prisimena, kaip studijų metais J. Endzelyno darbai buvo tiesiog graibstomi, jo knygas veždavosi iš Rygos kaip turta. Kitaip atrodė Latvijos bolševikams: žymiausias latvių kalbininkas buvo išguitas iš Latvijos universiteto. Laimė, liko jo veikalai.

1951 m. Z. Zinkevičius, vos pradėjęs dirbti Vilniaus universitete, buvo pasiūstas į Pirmąją Baltijos kraštų kalbininkų konferenciją Rygoje. Ten pirmą kartą išvydo latvių kalbotyros korifėjų. Pirmąją konferencijos dieną tiesiog sekundžių tikslumu atėjo Endzelynas ir atsėdo prezidiume, nors visi buvo įpratę prie mados vėluoti. Kiti dalyviai pasirodė dar negreitai, o Endzelynas oriai sėdi – tai Z. Zinkevičiui padarė išpuolį. Savotiškas nebylus protestas prieš bolševikų atneštąją „naują tvarką“.

Toje konferencijoje Zinkevičius susipažino su jauna aspirante Marta Rudzite, ji vėliau dėstė Latvijos universitete tas pačias baltistikos disciplinas, kurias Vilniaus universitete dėstė Zinkevičius. Tad abiem kalbininkams teko daug bendrauti ir bendradarbiauti, susirašinėti iki pat kalbininkės mirties. Z. Zinkevičius turi apie šimtą jos laišku ir kone kiekvieną palankią progą vis geru žodžiu pamini šią latvių kalbininkę.

Kaip jau sakytą, nuo 1946 m. Vilniaus universitete latvių kalbą pradėjo dėstyti Jurgis Stabinis (1907–1959). Ilgai gyvenęs Latvijoje, tad latvių kalbą mokėjo gerai, bet buvo ne kalbininkas, o geografas, dar dėstė stenografiją, buvo didelis buriavimo entuziastas, organizavo buriavimo kursus, parašė net vadovėlį *Buriavimas* (išleistas 1961 m.). Latvių kalbą Stabinis dėstė kaip svetimą kalbą, Zinkevičiui taip pat teko jį paskaitų klausyti. Buvo skaitomi tekstai, verčiami, be didesnio baltistinio gilinimosi.

Uždarius Kaune Vytauto Didžiojo universitetą į Vilnių atsikėlė ir 1951 m. latvių kalbą pradėjo dėstyti Jonas Kabelka (1914–1986). Tai jau buvo baltistinis latvių kalbos dėstymas, atgaivintas nuo A. Salio pradėto karo metais skaityti kurso. J. Kabelka buvo J. Endzelyno mokinys, pasak Z. Zinkevičiaus, tapo žymiausiu mūsų letonikos specialistu, šio mokslo pagrindėju Lietuvoje. Maždaug nuo 1960 m. išitraukė Jonas Zemvaldas Balkevičius (1923–2000), būsimasis Filologijos fakulteto prodekanas ir dekanas. Abu šiuos Jonas Z. Zinkevičius

Latvistikos kabineto Vilniaus universitete atidarymas kovo 28 d. parodė, kad latvistika suprantama labai plačiai: tai ne vien filologiniai, literatūros ar kalbos mokslai, bet ir ekonomikos, energetikos, politikos, diplomatijos ir daugybės kitų sričių su Latvijos valstybe ir latvių tauta susijusių tyrinėjimų objektai.

Kas, jei ne mes

Iškilmingo renginio-konferencijos programoje Lietuvos ambasadoriaus Latvijoje Antano Vinkaus žodžio kažkodėl nebuvo numatyta, bet ambasadorius paprašė žodžio. A. Vinkus pradėjo gražia latvių kalba ir kalbėjo gana ilgai, tuo suteikdamas didelį pasitenkinimo svečiams iš Latvijos. Atsakydamas į Latvijos ambasadoriaus Lietuvoje Hardijaus Baumanio kalbą, kurioje buvo iškeltos ir tam tikros problemos, natūraliai kylančios dviejų kaimyninių valstybių santykiuose, ambasadorius A. Vinkus tęsė kalbą lietuviškai.

Jis pareiškė pasitenkinimą pastaruoju metu suaktyvėjusiais mūsų šalių aukščiausio lygio vadovų prezidentų Valdo Adamkaus ir Valdo Zadlerio darbiniais susitikimais, siekiu dalykiškai spręsti dviejų valstybių bendradarbiavimo klausimus. Tas pats pasakytina apie abiejų šalių ministrų, įvairių institucijų vadovų pastangas. Labai daug dėmesio skiriama ekonominei diplomatijai. Čia ištis svarbiausios yra dvi problemos: naujos atominės elektrinės Ignalinoje statybos reikalai ir jūros sienos tarp abiejų valstybių. Iš esmės pritardamas Latvijos ambasadoriui A. Vinkus išdėstė ir Lietuvos poziciją: abi šalys turi rodyti didesnį aktyvumą ir norą geranoriškai susitarti. Dar 1999 m. Lietuvos Seimas ratifikavo Lietuvos ir Latvijos jūros sienos sutartį, tad, krepšinininkų kalba kalbant, kamuolys dabar yra Latvijos aikštelės pusėje. Ambasadorius A. Vinkus neabejoja, kad broliškos tautos ras būdų išspręsti probleminius klausimus, nes mato dalykiškas Latvijos premjero Ivaro Gudmanio (Ivars Godmanis), Latvijos Saemo pirmininko Gundaro Daudzės (Gundars Daudze) pastangas išjudinti kad ir jūros sienos tarp mūsų valstybių ratifikavimo Latvijos Saeme procedūrą.

Šengeno sutartis panaikino sieną tarp mūsų valstybių, bet psichologinės sienos dar gyvuoja, todėl labai svarbu aktyvinti tarpregioninį bendradarbiavimą. Kodėl Lietuvos pasienyje negalėtų būti sudarytos galimybės norintiems mokytis latvių kalbos, o latviai savo pasienyje negalėtų pramokti lietuvių kalbos? Kodėl bent kartą per ketvirtį Latvijoje negalėtų nuskambėti poetų iš Lietuvos balsai, o Lietuvoje – latvių poetų? Tas pats pasakytina ir apie kitas kultūrinės bendradarbiavimo sritis ir formas. Visa tai nesunkiai padaroma, ir A. Vinkus įsitikinęs, kad bus padaryta.

Savo prakalbą ambasadorius baigė Justino Marcinkevičiaus eilėraščio posmu ir optimistine mintimi: kas, jei ne lietuviai su latviais Europos Sąjungai turi parodyti, kaip mokame eiti kartu.

Latvistikos sala Vilniaus universitete (2)

Vilniaus universiteto Baltistikos katedros profesorius habil. dr. Albertas Rosinas su katedros doktorantėmis Egle Žilinskaite ir Agne Navickaite-Klišauskiene

bes, veiksmų alternatyvas. Lietuvai, Latvijai ir Estijai imantis bendros atominės elektrinės statybos labai svarbu prieš akis turėti ir praeities pamokas. Baltijos šalių vienybė šandien gal ir nėra tokia aktuali kaip Antrojo pasaulinio karo išvakarėse, dabar bendradarbiaujama ne vien regioniniu, bet ir visos Europos mastu. Tačiau reikia sutikti su Z. Butkumi: ES bus tvirta tik tada, jeigu šalys narės bus tvirtai susietos ne tik su Briuseliu, bet ir tarpusavyje.

Tad kokios neišnaudotos galimybės buvo prisimintos?

1923–1938 m. Lietuvos eksportas į Latviją nuo 16 proc. (trečia vieta po Vokietijos ir Didžiosios Britanijos) sumažėjo iki 1 proc. Per tą patį laikotarpį Latvijos eksportas į Lietuvą nuo 3–5 proc. „nususo“ iki 1 proc. Taigi natūralios, objektyvios bendradarbiavimo galimybės nepanaudotos. Kodėl taip įvyko?

Vien augalų, žemės ūkio kultūrų vegetacinis periodas Lietuvoje 2 savaitėmis ankstesnis už šiauriau esančią Latviją, tad Lietuva vyšniomis, braškėmis, gal ir kitomis anksčiau prisirpusiomis uogomis kaimynus galėjo ir gali apipilti nuo galvos iki kojų. Be to, skyrėsi abiejų šalių žemės ūkio struktūra: Latvija orien-

sutartis. Kai 1930 m. buvo sudaryta, jau sunku buvo pakeisti verslininkų spėjusius susiklostyti ryšius su kitomis šalimis. Net nuostabu, kad abi šalys nesugebėjusios normalių santykių užmegzti tarpusavyje, puikiausiai tą padarė su kitomis šalimis. Lietuva vis glaudesnius ryšius mezgė su Vokietijos pramone, kuri išstūmė iš Lietuvos rinkos latvių prekes. Panašiai latviai 1927 m. sudarė prekybos sutartį su Sovietų Sąjunga, suteikė 20 proc. nuolaidą sovietų kviečių importui – smūgis Lietuvos grūdų ūkiui. Ekonomikos ir politikos trukdžiai stabdė kultūrinės, dvasinės abiejų kaimyninių šalių vienybės puoselėjimą.

Z. Butkus priminė istoriko Benedikto Andersono labai teisingą mintį: Baltijos šalys neišnaudojo Estijos degių skalūnų, Latvijos miškų ir vandenių jėgos galimybių bei Lietuvos žemės ūkio potencialo. Nesugebėjimas ar nenoras mąstyti ir veikti regioniniu principu neleido Baltijos valstybėms sukurti tvirtinio ekonomikos pagrindo.

Ne mažiau įdomūs Z. Butkaus pateikti skaičiai, faktai ir išvados apie Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo politikoje bei karinėje srityje neišnaudotas galimybes, kurios

vis, *Latvys, Latvaitis, Latviūnas, Latvėnas, Latvelis, Latvinskis* ir t. t.

Po Pirmojo pasaulinio karo Vilnius buvo Lenkijos okupuotas, tad Rygoje studijavo nemažai lietuvių, Ryga buvo baltistikos tyrinėjimų centras. Latviai turėjo baltistikos milžiną Janį Endzelyną (1873–1961), o lietuviai – Kazimierą Būgą (1879–1924). Abu buvo labai artimi draugai. Deja, Būga anksti mirė, nepanaudojęs savo visų mokslinių galimybių. Z. Zinkevičius pabrėžė, kad Lietuvos kalbininkams labai brangi J. Endzelyno parašyta *Latvių kalbos gramatika* (1922) ir *Latvių kalbos žodynas* (1923–1932), taip pat *Baltų filologijos įvadas* (1945), be kurio ir mūsų dienomis neišsiverčiama. Neprarado vertės J. Endzelyno straipsniai latvistikos ir lituanistikos klausimais. Ištiesos lietuvių kalbininkų kartos mokėsi iš J. Endzelyno raštų.

Z. Zinkevičius priminė ir kitus abiem tautoms svarbius latvių kalbininkus. Kad ir Juris Plakis (Juris Plāķis, 1869–1942), parašęs *Lietuvių kalbos studijų vadovą* (Leišu valodas rokas grāmata, 1926). Pranešėjas šį vadovą pavadino savotišku lietuvių istorinės gramatikos prototipu. Prsimintas ir Alvilis Augstkalns (Al-

vadina letonikos mokslo Vilniaus universitete tikraisiais kūrėjais, abu buvo ne tik geri dėstytojai, bet ir tyrinėtojai. J. Kabelkos knygos *Lietuvių kalba, Baltų filologijos įvadas* (ligi tol buvo naudojama J. Endzelyno knyga) – labai svarbios Lietuvos filologijai knygos. Su J. Z. Balkevičiumi J. Kabelka parengė ir 1977 m. išleido *Latvių kalbos žodyną*. J. Balkevičiui teko redaguoti grupės latvių kalbininkų parengtą *Latvių–lietuvių kalbų žodyną*, kuris taip pat buvo reikšmingas mezgant kaimynių tautų kalbinius ryšius.

Kaip adresas pakeitė gyvenimą

J. Z. Balkevičius latvių kalbą mokėjo nuo vaikystės. Z. Zinkevičiui ne kartą teko būti liudininku, kai nvykus į renginį Rygoje lietuvių delegacijos vadovas Balkevičius gražia latvių kalba prabilavo į šeimininkus. Jam paprastai atsakydavo Latvijos universiteto Filologijos fakulteto dekanas Reinis Bertulis (1937–1994), kuris 13 metų vadovavo fakultetui ir be akcento kalbėjo lietuviškai. Visiems būdavo labai smagu. Beje, Reinis Bertulis buvo kilęs iš Pipirių kaimo, netoli Kivylių, kur ir lankė lietuvišką mokyklą. Lietuvių kalbos nepamiršo ir studijuodamas Latvijos universitete. Baigęs studijas buvo nusiūstas į Vilniaus universiteto aspirantūrą, kur pateko į baltų kalbų tyrinėtojų prof. Vinco Urbučio, kilusio iš Viekšnių, globą. 1975 m. Vilniaus universitete apsigynęs disertaciją grįžo į Rygą ir tapo jungiamąja grandimi tarp latvių ir lietuvių kalbininkų.

Egzotišką istoriją apie savo senelius, J. Z. Balkevičiaus tėvus, papasakojo buvusio dekanos sūnus fizikas Petras Balkevičius, dirbantis lazerių firmoje EKSMa.

Jono Zemvaldo Balkevičiaus tėvai, Petro seneliai, buvo latviai, susituokė Maskvoje Pirmojo pasaulinio karo metais. Buvo pabėgėliai nuo karo: senelė iš Rygos, senelis – iš Lietuvos šiaurės, nuo Pandėlio. Karui baigiantis, nusprendė grįžti. Tas pats ešelonas vežė lietuvius ir latvius. Privažiavus Latviją buvo paskelbta latviams išlipti. Senelė čiupo už savo maišų ir jau rengėsi lipti, bet senelis nė krust, juk važiuoja į Lietuvą. Kilo šeimininė sumaištis, bet nugalėjo į Lietuvą pasiryžusio vyro nuomonė. Šito savo vyriui senelė visą gyvenimą nedovanojo, užtat sūnus Jonas Zemvaldas gimė Lietuvoje, ir Vilniaus universitetas igijo puikų pedagogą, gerą latvių kalbos mokytoją dekaną Joną Zemvaldą Balkevičių. Kai blogos nuotikos močiutė priekaištaudavo seneliui už supainiotą gyvenimo adresą, šis teisingai davosi, kad tikrai sakęs, jog važiuos į Lietuvą, bet negi moteriškės girdi, ką kalba vyras.

Petras Balkevičius su savo seneliais kalbėdavo latviškai, bet šios lingvistinės pratybos nutrūko bene prieš 40 metų. Kai dabar tenka kur nors prabilti latviškai, tikrieji latviai stebisi archajiška latvių kalba iš Petro lūpų, nes tai ta kalba, kuri bu-

vo jo senelių išvežta iš gimtinės prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Petras pasiūntas esąs savotiškas užkonservuotas latvių kalbos fenomenas.

Kaip broliai latviai mokėsi lietuvių kalbos?

O kaip broliai latviai mokėsi lietuvių kalbos? Rygoje lietuvių kalbą dėstė Apolonija Buojaite (Bojate, 1904–1976). Atvažiuodavo į Vilnių, palaikė gerus santykius su lietuviais, su kitais latvių kolegoms parašė *Lietuvių ir latvių kalbų žodyną* (su Laimute Balode, Valteriu Subatnieku, J. Z. Balkevičiumi, redagavo Albertas Sarkanis). Iš jaunesnės kartos lietuvių kalbos mokslininkų ir dėstytojų Z. Zinkevičius išskyrė Laimutę Balodę, studijavusią Vilniaus ir Rygos universitetuose. Kartsykais Vilnių aplankydavo iš Stokholmo Velta Rūkė-Dravinia (Rūkė-Dravinia). Dar jaunystėje išmokusi lietuviškai, pasak Z. Zinkevičiaus, buvo tarsi antroji latvių kalbos ambasadorė Lietuvoje (kartu su A. Buojaite).

Geru žodžiu buvo prisimintas prof. Arturas Uozuolas (Arturs Ozols, 1912–1964), su kuriuo bene 1961 m. Maskvoje vieno renginio metu Z. Zinkevičius turėjo progos kiek daugiau pabendrauti. Kilo mintis apsikeisti bent po vienu universitetą babaigiančiu ar baigusiu gabiu studentu. Lietuviai į Rygą nusiūstų norintį gilintis į latvistiką, o latviai į Vilnių – būsimą lituanistą. Nutarė siūsti vyrus, nes merginos ištėka ir negrįžta. Iš Lietuvos į aspirantūrą

rinėtojai kada nors pačios to meto spaudos retorikos pavyzdžius skaitys ir nagrinės kaip absurdo pjėsę, kuri plėtojosi ne scenoje, bet gyvenime. Tokios retorikos buvo pilni laikraščiai ir posėdžių salės. Tiesiog anekdotiškai skamba iš aukščiausios šalies tribūnos paskelbta žinia, kad „dabartinių tarybinių žmonių karta gyvens komunizmo sąlygomis“. Laimei, neišsipildė.

Tai štai į tokios ar panašios retorikos miestą – Rygą, pateko A. Rosinas, kur aspirantūroje studijavo 1962–1964 metais. Rygoje gyveno gal tik ketvirtis latvių, o latvių kalba liejosi laisvai nebent Latvių kalbos ir literatūros katedroje. 1962–1970 m. Latvijos universitetui vadovavo latviškai nemokantis rektorius Valentinas Šteinbergas (Valentīns Šteinbergs), gimęs Odesoje, bet A. Rosinas įtarė, kad tai buvo latvių raudonųjų šaulių palikuonis. Gal ne tiek iškilūs darbai filosofijos srity, kiek nepriekaištinga klasinė kilmė ir „teisinga“ tyrinėjimų kryptis nutiesė jam kelią į rektoriatą kėdę ir net Latvijos MA akademikus. Su rektoriumi Šteinbergu Rosinas turėjo progos bendrauti du kartus. Pirmą kartą, kai dialektinio ir istorinio materializmo kandidatinio minimumo egzamino prašė leisti laikyti Vilniaus universitete (pats Šteinbergas tą kursą Rygoje skaitė rusiškai). Leidimą gavo ir išlaikė pas Eu-

visiška priešingybė toje „komunizmo statytojų“ atmosferoje buvo Latvijos universiteto mokslo reikalų prorektorius Arturas Uozuolas (Arturs Ozols). A. Rosinas jį prisimena kaip šviesaus mąstymo asmenybę, senosios kartos inteligentą, apdovanotą ir humoro jausmu. Puikus pedagogas, gilios erudicijos žmogus. Rosinui pasisekė, kad tokio profesoriaus mokiniui jam buvo lemta būti. Prof. A. Uozuolas buvo ir Latvių kalbos katedros vedėjas, tad A. Rosinui ir kitam aspirantui iš Lietuvos, dabar jau profesoriumi Kęstučiui Nastopkai, priskyrė latvių kalbos mokytoją

Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanas prof. Zenonas Butkus atskleidė neišnaudotas Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo galimybes

dėstytoją Janį Kuškį, puikų latvių kalbos mokytoją, dialektologą, latvių rašomosios kalbos ir istorijos specialistą. Jis lietuvius mokė latviškai du karus per savaitę. Jau po 6 mė-

nesių A. Rosinas parašė pirmą mokslinį straipsnį latviškai. A. Uozuolas priėmė spausdinti, tiesa, straipsnis pasirodė tik po 4 metų.

1963 m. A. Uozuolui buvo atsiūstas iš Lietuvos kalbininko Vlodo Grinaveckio daktaro disertacijos rankraštis, prašyta atsiliepiamo. Latvijos profesorius nelabai gerai mokėjo lietuviškai, tad jam nebuvo paprasta skaityti specifinės dialektologijos srities darbą. Kaip sukosi iš keblios padėties A. Uozuolas? Paskvietė doc. Martą Rudzītę, A. Rosiną ir pasakė: „Rudzītei kaip dialektologei reikia susipažinti su žemaičių tarmės istorija, o aspirantui Rosinui įrodyti, kad jis yra žemaitis. Tai gi per dvi savaites prašau pateikti pastabas apie šį darbą.“

Niekur nedingsi, teko studijuoti tą darbą. M. Rudzītė jau buvo žymi dialektologė, o A. Rosinui teko ne juokais plušėti. Po 10 dienų abu susitiko, parašė pastabų tekstą ir nuvežė į Jūrmalą A. Uozuolui. Remdamasis šiomis pastabomis jis ir parašė atsiliepiamą apie disertaciją. Užbaigė pasiūlymu Grinaveckiiui: pirmą išleisti knygą, o kai visuomenė susipažins, gintis disertaciją.

A. Uozuolas nemažai yra padėjęs A. Rosinui. Kai rektorius Šteinbergas 1964 m. jam grasino nutraukti stipendiją, prof. A. Uozuolas parašė Vilniaus universiteto rektoriumi prof. Jonui Kubiliui laišką, prašydamas Rosinui kaip labai gerai išlaikusiam kandidatinio minimumo egzaminą skirti stipendiją. Laišką parašė

latviškai, o Rosinas vertė į lietuvių kalbą – taip ir sužinojo apie protekciją. Deja, atsakymas iš Vilniaus universiteto neatėjo, tad Rosinui teko atsisveikinti ir su aspirantūra, ir su prof. Uozuolu. Baigėsi pusantrų metų trukęs jų bendravimas. A. Rosinas su dėkingumu prisimena Latvių kalbos katedros dėstytojus Latvijos universitete.

Paskutinis atsisveikinimas su A. Uozuolu įvyko 1964 m. vasarą, kai su kitais kolegomis palydėjo profesoriumi į paskutinę kelionę. Dabar pamėgtojo profesoriaus balsą girdi jau tik jo raštuose. 1961 m. pasirodė A. Uozolo knyga *Latviešu tautasdziesmu valoda*, kurioje tyrė latvių liaudies dainų kalbą. Knyga rodo autoriaus kaip mokslininko brandumą, – tai A. Rosino vertinimas. 1967 m. išėjo Dainos Zemzarės (Daina Zemzarė) parengtas A. Uozuolo straipsnių rinkinys *Raksti valodniecībā*. Paskutinius darbus profesorius parašė sunkiai sirgdamas. Vertingos autoriaus pastabos leksikos ir stiliaus raidos tyrimams, gausi bibliografija. A. Uozuolo mokslinis darbas siejosi su jo gyvenimu ir darbu, profesorius stengėsi būti naudingas tose gyvenimo

sirtyse, kur jo žinios ir patirtis buvo reikalingiausios. Pasak A. Rosino, iš A. Uozolo darbų galėtų pasimokyti leksikos, frazeologijos, sintaksės, stilistikos ir kalbos istorijos tyrėjai.

Vilnius tampa baltistikos centru

Pamažu Vilniui iš Rygos pavykta perimti pripažinto baltistikos centro vardą. Pavyko įgyvendinti kone dešimtmetį brandintą idėją – vienoje vietoje sutelkti baltų kalbų studijas. Nuo 1965 m. pradėtas leisti tarptautinis mokslinis žurnalas *Baltistica*, kurio pirmuoju redaktoriumi buvo prof. Jonas Kazlauskas (1930–1970), po jo tragiškos mirties žurnalui vadovavo prof. Vytautas Mažiulis (1970–1996), nuo 1996 m. vadovauja prof. Bonifacas Stundžia. 1973 m. Vilniaus universitete įkuriamą Baltų filologijos katedra, pirmuoju vedėju net 15 metų (1973–1988) buvo prof. Vytautas Mažiulis. Pradėtos organizuoti pirmos tarptautinės baltistų konferencijos, tapusios tradicijomis. Šalia to kas dveji metai rengiamos teminės konferencijos – *Būgos dienos* (skirtos onomastikos dalykams) ir *Kazlauskos dienos* (skirtos istorinei gramatikai).

Tad maždaug nuo aštuntojo dešimtmečio vidurio Vilnius iš Rygos perima baltistikos centro vardą. Tai patvirtina į Vilnių vis labiau plūstantys norintieji studijuoti baltistiką. Reinis Bertulis (1937–1994), Pėteris Vanagas (studijavo Latvijos ir Vilniaus universitetuose, Vilniuje baigė doktorantūrą), Albertas Sarkanis (buvęs Latvijos ambasadorius Lietuvoje) – Vilniuje parengti baltistai. Latvijos universiteto Baltų kalbų katedros vedėjas P. Vanagas ne tik daktaro, bet ir habilituoto daktaro disertaciją (1998) apgynė Lietuvoje. Malonu pažymėti, kad ir Rygoje studijuoją studentai iš Lietuvos, pavyzdžiui, Eglė Žilinskaitė ir kai kurie kiti ten baigė mokslus.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Kalbininkas akad. Zigmas Zinkevičius ir Lietuvos ambasadorius Latvijoje Antanas Vinkus

Rygoje išvyko Albertas Rosinas, o grįžo jau kaip vienas svarbiausių lietuvių latvistų. Bolševikų persekiojimai jam sutrukdė Rygoje baigti aspirantūrą, bet nesutrukdė kalbotyroje, taip pat latvistikoje tarti svaraus žodžio. Gera proga prisiminti, į kokią aplinką Rygoje buvo patekęs žymus baltistas prof. A. Rosinas, kuris šiemet paminėjo savo 70-metį.

Tokie nebuvo reikalingi

XX a. septintojo dešimtmečio pradžia. Tarybinė tėvynė žengė į išplėstinį komunizmo statybos laikotarpį ir ne bet kaip žengė, o visu plačiu didžiųjų darbų frontu. Ateities ty-

genijų Meškauską, tada dar docentą. Antrą kartą su Šteinbergu kalbėjo 1964 m. sausio mėn., prašydamas palikti nors neakivaizdinėje aspirantūroje. Išgirdo tvirtą bolševikinį atsakymą: „Tokie mums nereikalingi.“

Savo indėlį į to meto Latvijos universiteto atmosferos kūrimą įnešė ir Rygos lietuvis Graužinis. Jis Rosinui nuolat įrodinėjo, kad nebūnant komunistų partijos nariu jam nėra galimybių apsiginti disertacijos ir apskritai jo dainelė sudainuota, o Stalino laikais būtų supūdytas kalėjime... Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad tai nebuvo tik Rygai būdinga specifika, panašaus „rūpesčio“ gaidių A. Rosinui teko girdėti ir Lietuvoje iš kai kurių savo dėstytojų.

Vilniui reikia Marijos Gimbutienės centro

Atkelta iš 1 p.

Žinantiems, kas buvo ir yra Marija Gimbutienė (1921 01 23, Vilnius – 1994 02 02, Los Andželas; perlaidota Kaune, Petrašiūnų kapinėse) tikriausiai nekyla didesnių abejonių, kad toks muziejus Vilniuje reikalingas. Bent kiek labiau susipažinę su mokslininkės tėvų gydytojų Veronikos ir Danieliaus Alseikų profesine ir visuomenine veikla, tarpukario Vilniaus gyvenimu, dar labiau įsitikiname, kad šios šeimos veiklos įamžinimas vilniečiams yra būtinybė, o pati idėja nusipelno kuo plačiausios

kultūros ir meno skyriaus vedėjas Edmundas Žalypis. Apibūdinęs naujų muziejų steigimo Vilniaus mieste reikalus, paaiškino, kad tai esąs labai sunkiai pirmyn judantis dalykas, nes iš šiuo metu keturių ar penkių atrodytų reikalingiausių muziejų ar meno galerijų reikalai niekaip nepajuda iš mirties taško. Pavyzdys gali būti kad ir dailininko Antano Gudaičio galerija, kurios daug metų nepavyksta pastatyti dėl daugybės kolizijų ir ne vien finansinio pobūdžio. Todėl E. Žalypis siūlė steigti ne M. Gimbutienės muziejų, bet centrą, kuria-

Kadras iš kanadiečių filmo „Ženkla už laiko ribų. Pasakojimas apie archeologę Mariją Gimbutienę“

Savivaldybės lygmeniu tam tikrų praktinių žingsnių imtasi: svarstyti buvusio Alseikų buto Jogailos gatvėje įsigijimo klausimai, tartasi su patalpų dabartiniais šeimininkais. Miestas norėtų tas patalpas įsigyti muziejiniams reikmėms. Preliminariai tartasi su gydytojų Alseikų ir M. Gimbutienės buvusio buto dabartiniais savininkais, vienas savininkų tuo reikalu du kartus buvo susitikęs su Vilniaus miesto meru Juozu Imbrasu.

Kokios akimirkos minėtinos kalbant apie Marijos Gimbutienės atminimo įprasminimo galimybes? Esama realių galimybių, kad Marijos Gimbutienės kai kurie daiktai gali būti peršiesti į Vilnių iš JAV. Apie tai iniciatyvinės grupės susitikime išdėstė Lietuvos, gyvenusių Amerikoje, visuomeninės organizacijos „Sugrįžus“ narys Edmundas Atkočiūnas.

E. Atkočiūnas su šeima 12 metų gyvena Santa Monikoje, tad turėjo progą susitikti ir bendrauti su M. Gimbutienės dukromis. 1995 m. vos atvykęs į Majamį, Santa Monikoje aplankė M. Gimbutienės namą Malibu, deja, jau be mokslininkės. Tuose namuose dabar gyvena profesorės duktė Rasa. M. Gimbutienė buvo pasistačiusi tris namus dykumos oazėje, kur vykdavo įvairūs susitikimai, rinkdavosi lietuviai ir nelietuviai, žodžiu, buvo kultūrinės traukos centras. Visiems toje oazėje apsilankiusiems ten patikdavo. Kadaise ten aplinkui gyveno ir daugiau lietuvių, bet jie po truputį ėmė keltis arčiau jūros. Tad keičiasi pati aplinka, kurioje dar taip neseniai gyveno mokslininkė. Po M. Gimbutienės mirties tuos namus dykumoje jos duktė Živilė buvo priversta parduoti, nes neįstengė išlaikyti. Netoliese nusipirko namuką, įsisūnijo sūnų Martyną ir ten gyvena.

Trečioji M. Gimbutienės duktė Danutė gyvena kitoje valstijoje ir turi sūnų Dainių. Deja, jis atsiskyrė nuo tėvų ir išsikėlęs į Jutą tapo mormonu. Neatrodė, kad norėtų turėti reikalų su Lietuva ir močiutės M. Gimbutienės paveldu.

Mamos palikimu ypač rūpinasi Živilė, apie tai galime spręsti ir iš jos sudarytų M. Gimbutienės atminimui skirtų knygų. Živilė sudarė sąrašą M. Gimbutienės namuose likusių daiktų, kuriuos sutinka savo lėšomis atsiųsti į Vilnių, jeigu čia būtų steigiamas muziejus ar ekspozicija. Tai gobelenai, audiniai, skulptūros, paveikslai, keramika, knygos, vaizduojamosios, albumai, skaidrės ir t. t. – tie daiktai galėtų su-

daryti būsimąjį muziejaus pagrindą. E. Atkočiūnas neabejoja, kad Los Andželo universitete M. Gimbutienės įkurtoji Indoeuropiečių katedra būtų neabejinga tokiam M. Gimbutienės vardo įprasminimui Lietuvoje. O tai jau reikštų ir tarptautinį mokslininkės vardo įprasminimą.

Tarp iniciatyvos grupės narių buvo ir Lietuvos, gyvenusių Amerikoje, visuomeninės organizacijos „Sugrįžus“ prezidentas dr. Daumantas Matulis ir viceprezidentė Giedrė Ieva Šipailaitė Tautiečių sugrįžimo prasmę į tėvynę šios organizacijos nariai, atrodo, supranta daug giliau, negu vien fizinį sugrįžimą. Tai ir jų Amerikoje sukaupto kultūrinio lobyno, lietuviškojo paveldo

svarbios dalies grįžimas į Lietuvą. Šios organizacijos narys E. Atkočiūnas priminė atvejus, kai mūsų tautiečiai patys pasirūpino, kad jų per gyvenimą sukauptas paveldas rastų kelią į Lietuvą. Antai, Kazys Karuža iš Los Andželo viską parsivežė į savo gimtąjį Vilkaviškį. Algirdas Gustaitis, Holivudo spaudos atstovas, sukūrė savo muziejų viename iš Panevėžio vidurinių mokyklų, įkūrė fondą, o dalį sukauptos medžiagos perdavė universitetui.

E. Atkočiūno prisimintais pavyzdžiais galima būtų neapsiriboti – jų labai daug, nes daugelis lietuvių savo gyvenimo svetur prasmę suvokia ir kaip likimo jiems padovanotą galimybę padaryti gerą darbą savo gimtojo krašto labui.

Didžioji dalis mokslinio Marijos Gimbutienės palikimo yra Santa Barbaros universitete. Kaip tvirtina E. Atkočiūnas, universitetas mielai leistų daryti M. Gimbutienės rankraščių ir dokumentų kopijas. Atrodo, kad tas archyvas nėra nejudinamas, nes kartas nuo karto vis pasirodo M. Gimbutienės darbai, naudojantis archyve saugoma medžiaga.

Užsiminėme, kad Los Andželo universitete M. Gimbutienė įkūrė Indoeuropiečių katedrą. Aurelijus Vijūnas iš Ukmergės, mokydamasis Los Andželo universitete dirbo M. Gimbutienės įkurtoje katedroje, dėstė lietuvių kalbą ir apsigynė mokslų daktaro disertaciją. Šiuo metu A. Vijūnas lietuvių ir anglų kalbas dėsto Taivane, nacionaliniame Kaohsiungo universitete. Dar pasakysime, jog tame pačiame į geriausių pasaulio universitetų

Archeologas Vilniaus universiteto doc. Algimantas Merkevičius pristato Marijos Gimbutienės knygas

visuomeninės sklaidos ir aptarimo.

Tiesa, kartais net ir geriausias idėjas sudūžta, susidūrusios su gyvenimiškos realybės uolomis, bet šis atvejis, atrodo, ne toks. Reikalai pajudėję ir toliau juda pirmyn. M. Gimbutienės vardo įprasminimo Vilniuje idėja, kaip kad dažniausiai ir būna, kilo iš apačios, kaip visuomenininkų iniciatyva. Ne mažiau svarbu, kad idėja įgytų ir „kojas“ – būtų kas varsto įvairių instancijų duris.

Šiuo atveju ir galvų, ir kojų, atrodo, pakanka. Tai patvirtino ir balandžio 8 d. mokslininkės vardo įamžinimo iniciatyvinės grupės narių susitikimas Lietuvos grįžimo į tėvynę informacijos centre (direktorius Žilvinas Bieliauskas), kur surengta diskusija *Marijos Gimbutienės įamžinimas Lietuvoje*. Dalyvavo akademinės bendruomenės nariai, muziejaininkai, dailininkai, kultūrininkai, visuomeninei veiklai neabejingų vilniečių grupė. Nė iš vieno kalbėtojo neišgirdome, kad toks muziejus ar ekspozicija nereikalinga, tačiau visi supranta, koks didelis atstumas skiria idėją, kad ir geriausią, nuo jos praktinio įgyvendinimo.

Santūrią poziciją išdėstė Vilniaus miesto savivaldybės

Laima Žukauskaitė: „M. Gimbutienės centras turėtų vienyti išeivijos lietuvius“

me būtų ne tik saugomi daiktai, bet vyktų mokslinė veikla ir kultūrinio gyvenimo renginiai. Žodžiu, savivaldybės atstovas siūlė neskubėti ir su Marijos Gimbutienės muziejumi, bet panagrinti kitas alternatyvas, nes muziejai iš oro neatsiranda.

Milanas susidomėjo VU Onkologijos instituto programa

Kovo 28 d. Milane įvyko *Europos sergančiųjų prostatos vėžiu koalicijos „Europa uomo“* valstybių atstovų generalinė asamblėja. Asamblėjos metu Lietuvos *Sergančiųjų prostatos vėžiu draugija* buvo priimta į šią organizaciją tikrąja nare.

Pasak Milano asamblėjoje dalyvavusio 2002 m. įkurtos *Sergančiųjų prostatos vėžiu draugijos* sekretoriaus Gedimino Žižio, asamblėjos dalyviams buvo pristatyta draugija ir jos veikla.

„Didžiausią auditorijos susidomėjimą sukėlė pristatyta Lietuvoje vykdoma ankstyvos prostatos vėžio diagnostikos programa, kurios lėšomis 50–75 metų vyrams kartą per metus suteikiama galimybė nemokamai išsitierti prostatos specifinio antigeno (PSA) kiekį kraujyje ir, jei reikia, atlikti prostatos biopsiją, – pasakė Gediminas Žižys. – Informacija apie šios programos rezultatus buvo aktuali daugelio šalių atstovams, kadangi ne visose Europos valstybėse vykdomos ankstyvos prostatos vėžio diagnostikos programos.“

Jau kelerius metus priešines liaukos vėžys Lietuvoje yra dažniausia onkologinė vyrų liga. Padėtis Lietuvoje nėra išskirtinė, panašios šios ligos protrūkio tendencijos yra ir kitose Europos valstybėse. Daugiausia asamblėjos pranešėjų dėmesio buvo skirta naujoms visuomenės informavimo apie prostatos vėžį formoms, profilaktinių sveikatos patikrinimų propagavimui bei ankstyvos prostatos vėžio diagnostikos programos organizavimui.

Prostatos vėžiu suserga 1 iš 10 vyrų. Ši liga yra viena dažniausių onkologinių ligų Vakarų pasaulyje. Ji dažnėja ir Centrinėje bei Rytų Europoje. Europos Sąjungos šalyse prostatos vėžys kasmet diagnozuojamas 85 tūkst. vyrų. Ši liga lemia apie 9 proc. vyrų mirčių nuo vėžio.

Prostatos vėžiu paprastai serga vyresni negu 60 metų vyrai (90 proc. pacientų), bet pastaraisiais metais ši liga nustatoma ir jaunesniems negu 55 metų vyrams. Anksti diagnozavus ligą ir pritaikius efektyvų gydymą, apie 70–80 proc. pacientų išgyvena 10 ir daugiau metų. Apie 30 proc. vyresnių negu 70 metų vyrų serga latentine, t. y. slapta (nematoma) vėžio forma.

Asamblėjos darbe dalyvavo žymūs Europos šalių gydytojai onkologai urologai. Pranešimus skaitė Italijos, Švedijos, Belgijos medikai.

Šiuo metu *Europos sergančiųjų prostatos vėžiu koalicijai* vadovauja prof. Luisas Denis (Luis Denis) iš Belgijos. Organizacijos, kurios būstinė įsikūrusi Milane, veikloje aktyviai dalyvauja pacientai ir medikai iš daugiau kaip 20 Europos valstybių.

Juventa Sartatavičienė

dešimtuką patenkančiame Los Andželo universitete studijavo ir E. Atkočiūno žmona Gerimanta Stankutė (pavardės nepakeitė).

Pastebėsime, kad 2007 m. spalio mėn. Vilniaus universitete vykusioje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje *Dialogai su vikingų epocha*, skirtoje pažymėti lygiai prieš 200 metų išleistam Vilniuje pirmajam Lietuvos skandinavistikos veikalui – tai Joachimo Lelevelio lenkų kalba perpasakotas tautosakos kūrinys *Edda* – dalyvavo ir Aurelijus Vijūnas iš Taivano. A. Vijūnas iš islandų į lietuvių kalbą yra išvertęs Gudbergo Bergsono knygą *Paralyžiutosios mokytojos*, XII–XIV a. gyvavusios literatūros rinkinys *Mimro šaltinis*, Nlafuro Gunarsono romaną *Kirvis ir žemė* ir kitas knygas.

Gali atrodyti, kad nutolstame nuo mums rūpimos pagrindinės temos, bet yra ne taip. Tiesiog norime parodyti, koks mažas yra Žemės rutulys ir kaip esame vienas su kitu susiję.

Kas Vilniuje padaryta, kad tas M. Gimbutienės paveldas galėtų būti priimtas? Pati M. Gimbutienės muziejaus ar centro kūrimo idėja tebėra brandinimo stadijoje, tačiau juk nuo idėjos visi dideli darbai ir prasideda. Kai kurie konkretūs žingsniai padaryti ir toliau daromi. Antai iniciatyvinės grupės susitikime dalyvavusi istorinio klubo *Prūsia* pirmininkė dr. Milda Janiūnaitė susirašinėjo su M. Gimbutiene, saugo jos laiškus. Todėl Beatričės Grincevičiūtės memorialinio buto-muziejaus fondų saugotoja Laima Žukauskaitė krei-

Edmundas Atkočiūnas pasakojo apie bendravimą su M. Gimbutienės dukromis; sėdi Milda Janiūnaitė, Inga Kalenkauskienė, Laima Žukauskaitė ir Algimantas Merkevičius

pėsi į susitikimo dalyvius su prašymu paskatinti ir kitus su M. Gimbutiene susirašinėjusius asmenis būsimajam muziejui padovanoti jos laiškus ar kitas su mokslininkės vardu susijusias relikvijas. Galėtų būti svarbus įnašas to paveldo išsaugojimui, gal ir būsimosios ekspozicijos dalis.

Ž. Bieliauskas papasakojo apie savo pokalbį su Vilniaus universiteto Archeologijos katedros vedėju prof. Aleksiejumi Luchtanu, kuris rengėsi vykti į Afganistaną, ten tęs archeologinius tyrinėjimus, tad visuomenės atstovų susitikime dalyvauti negalėjo. Profesoriaus nuomone, daugiau naudos atneštų tyrimų centras, o ne vien muziejus. Jis galėtų būti centro dalis. Žinant, kad M. Gimbutienės tyrinėjimai paskatino daugelį idėjų, kūrybinių minčių įvairių sričių kūrėjams, taip pat senųjų religijų tyrinėtojų ir feministinio judėjimo aktyvistams, tikriausiai nepavyks išvengti ir tolokai nuo akademinio interesų esančių visuomenės grupių įtakos tokio centro veiklai. Jeigu centrui vadovautų tvirtų akademinį nuostatų asmenys, galėtų vykti ir tokio pobūdžio seminarai, diskusijos ar parodos.

M. Gimbutienės centro kūrimo idėją palaikė ir archeologas Vilniaus universiteto doc. Algimantas Merkevičius, įspūdingai pristatęs Marijos Gimbutienės archeologinių ekspedicijų laimėjimus, jos parašytas knygas. A. Merkevičiui teko klausytis M. Gimbutienės paskaitų Vilniaus universitete, kai praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigoje ir devintojo pradžioje profesorė atvažiuodavo ir skaitydavo didžiulį susidomėjimą sukeldavusias paskaitas. Smeidavo klausytojų iš miesto, tad net studentai vos tilpdavo. Vėliau atvykusi taip pat skaitydavo paskaitas visuomenei. Su Vilniaus universitetu M. Gimbutienė buvo užsimezguši labai glaudžius ryšius.

Laimai Žukauskaitei, atrodo, labai svarbu, kad toks centras taptų išieiviją buriančiu dariniu, megztu ryšius su užsieniuose gyvenančiais lietuviams kūrėjais, įsigytų jų darbų ar bent kai kurių vertingiausių dokumentų, rankraščių ir pan. kopijų. Labai svarbu, kad tas kūrybinis palikimas būtų prieinamas Lietuvos visuomenei. Šiuo metu ryšys su išieivija yra labai silpnas, mūsų tautiečiai nesijaučia esantys reikalingi ir svarbūs Lietuvai. Gyvas bendravimas padėtų kaupti informaciją apie jų gyvenimą ir kūrybą. Taigi, šia veikla M. Gimbutienės centras ir galėtų užsiimti. E. Atkočiūnas pritarė šiai minčiai ir tuoj išvardijo keletą konkrečių pavardžių: Arvydą Kliorę, kurį teko sukurti NASA, Birutę Galdikas (Indo-

nezijoje); šie ir kiti pasaulyje pagarsėję lietuviai mokslininkai tikriausiai turėtų kuo praturtinti tokio centro fondus.

Apie Dailiųjų menų klubo Santa Monikoje veiklą kalbėjo Kęstutis Šalavėjus, jis tame mieste studijavo magistrantūroje. Klubo nariais buvo M. Gimbutienė, A. Gustaitis, B. Brazdžionis ir daugelis kitų iškilų išieivijos veikėjų – dailininkų, istorikų, literatų. Pačiam K. Šalavėjui teko tyrinėti išieivijos istoriją, yra daug archyvinės ir kitokios medžiagos, tad reikėtų kurti ne vieną tokio pobūdžio centrą. Juolab, kad daugelis vyresnio amžiaus žmonių miršta, lieka užmarštyje, nes laiku nebuvo aprašyti, aptarti, dažnai išbarstomi ir jų archyvai. Tai problema užsienyje mirusiams tautiečiams, bet, pasak Šalavėjus, ne ką mažesnė egzistuoja ir Lietuvoje. Išieivijos centras Kaune, deja, kol kas neatlieka savo funkcijos. Turėtų būti suformuota bendra valstybės politika tokių archyvų atžvilgiu.

1993 m. M. Gimbutienės atvykimą į Lietuvą filmavo žinomas kino operatorius ir kino dokumentininkas Algirdas Tarvydas. Jis apgailestauja, kad kino juosta buvo griežtai limituojama, kino studijos duodama tik 1000 metrų. Ją visą Tarvydas išfilmavo, o 600 m panaudojo dviejų dalių dokumentiniam filmui *Marija Alseikaitė-Gimbutienė*. Tai vienintelė jo filmuotoje medžiagoje įamžintoji M. Gimbutienė. Vėliau Tarvydai teko lankytis Amerikoje, pakeliauti M. Gimbutienės keliais, pabuvoti mokslininkės stepėje, kur stovėjo jos nameliai. Deja, jos dukrų nebuvo, tad į vidų Tarvydai patekti nepavyko. Geriau sekėsi Santa Monikoje, ten M. Gimbutienės namuose pasisekė nufilmuoti jos kambarius, daiktus, paveikslus, paimti interviu iš mokslininkės dukros Rasos. Aplankė ir universitetą, kur saugomi į dėžes sudėti M. Gimbutienės darbai. Buvo draugiškai sutikti, vietos mokslininkai komentavo tų dėžių turinį, Tarvydas filmavo. Iš viso toje kelionėje į Ameriką Tarvydas nufilmavo 3–4 val. M. Gimbutienei skirtos išties įdomios medžiagos.

Turėjo svajonę sukurti filmą. Svajonė išliko, bet tam reikia atiduoti visą save, nes priešokiais tokio filmo nesukursi. Reikia studijų, gilaus atsidavimo, pagaliau ir laiko.

Tik tada gali gimti meninis sumanymas, tinkama archeologijos mokslininkės minčių pateikimo forma. Šiomet Tarvydas pasiūvęs tą Amerikoje nufilmuotą medžiagą sutvarkyti, sumontuoti ir pateikti. Padarė bandymus Lietuvos televizijoje, kur pripažinta, kad tą VHS formatu nufilmuotą medžiagą techniškai bus įmanoma parodyti per televiziją.

Apie būsimąjį muziejų ar centrą Tarvydas mano štai ką: Lietuvos nacionaliniame muziejuje yra ištisas Archeologijos skyrius, būtų galima kaupti ir tirti visą su M. Gimbutiene susijusią medžiagą. Kai bus sukaupta pakankamai eksponatų, mokslininkės ir kitokios medžiagos, galima bus plėstis, galvoti apie muziejų ar centrą. Pasak Tarvydo, vienintelis Nacionalinis muziejus yra kvalifikuota ir kompetentinga institucija, turinti reikiamą aukštos kvalifikacijos specialistų ir tokio darbo patirties. Kasmet muziejuje rengiami Marijos Gimbutienės skaitymai, per kuriuos Lietuvos archeologai daug dėmesio skiria ne tik žymiosios mokslininkės idėjų propagavimui, bet pateikia ir savo pastarųjų metų reikšmingiausių tyrinėjimų. Taigi į tokią veiklą įsitraukęs muziejus atliktų ir jam priklausančią profesinę pareigą.

Dabar labai svarbu kaupti geras idėjas, nes toks svarbus objektas neturėtų apsiriboti tik iniciatyvinėmis grupėmis, kad ir kokios veiklios ir kūrybingos jos būtų. Tai turi būti plačiosios visuomenės rūpesčio objektas ir tas jau daroma: keliuose tinklalapiuose jau kreiptasi į visuomenę teikti pasiūlymus, mezgasi pirmos diskusijos, koks tai turėtų būti mokslininkės atminimo įprasminimo darinys.

Diskusijos dalyviai priėmė rezoliuciją, kurioje pritarė Marijos Gimbutienės centro steigimo jos gimtajame bute Jogailos g. Nr. 11 idėjai. Siūloma į centro kūrimą įtraukti kuo daugiau mokslo, kultūros ir visuomenės narių, populiariai M. Gimbutienės vardą ir jos darbus. Siūloma surengti M. Gimbutienės mokslinių tyrimų inspiruotų meno kūrinių parodą. Marijos Gimbutienės centro kūrimo idėja bus pateikta diskusijoms Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumui, vyksiančiam lapkričio mėnesį Čikagoje.

Pusė lietuvių mano, kad jiems gresia infarktas arba insultas

50 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad jiems yra padidėjusi infarkto arba insulto rizika – tai rodo rinkos tyrimų ir analizės grupės RAIT atlikta apklausa. Jų nuogaštavimus patvirtina oficiali mirtingumo priežasčių statistika.

Kovo mėn. Lietuvos širdies asociacijos (LŠA) užsakymu RAIT atliko tyrimą, kurio tikslas – išsiaiškinti Lietuvos gyventojų informuotumą apie širdies ir kraujagyslių ligas bei jų profilaktiką. 50 proc. apklaustųjų teigė manantys, kad jiems yra padidėjusi infarkto ar insulto rizika, 38 proc. įsitikinę, kad šios ligos jiems negresia, 12 proc. – negalėjo atsakyti į šį klausimą. Neigiamai dažniausiai atsakė 15–24 metų, teigiamai – vyresni kaip 45 metų respondentai.

Nuogaštavimai ir įtarimai labai pagrįsti. Lietuvos statistika rodo, kad 54,3 proc. mirties priežasčių – širdies ir kraujotakos sistemos ligos, ir jos vis „jaunėja“.

Moterys, vyresni (55–74 metų) respondentai, gyventojai, turintys pradinį išsilavinimą, pensininkai statistiškai dažniau mano, kad jiems insultas ar infarktas gresia dėl padidėjusio kraujospūdžio.

Dėl didelio darbo krūvio, įtampos, streso statistiškai dažniau gresiantį insultą ar infarktą numano 45–54 metų gyventojai, turintys aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą, gaunantys didesnės negu vidutinės pajamas, tarnautojai, specialistai, darbininkai.

Kaip rodo tyrimo rezultatai, 14 proc. apklaustųjų mano, kad jiems yra padidėjusi infarkto ar insulto rizika dėl rūkymo, 12 proc. – dėl to, kad jau dabar kenčia nuo širdies ir kraujagyslių ligų, 10 proc. – dėl viršsvorio, netinkamos mitybos, nespirtavimo.

Tyrimas parodė, kad lietuviai gerai informuoti apie širdies ir kraujagyslių ligų profilaktiką – net 88 proc. apklaustųjų teigė, kad išvengti jų padėtų sveikas gyvenimo būdas (vengti stresų, sveikai maitintis, sportuoti). Kaip sakė Lietuvos širdies asociacijos prezidentas kardiologas doc. dr. Pranas Šerpytis, sveikas gyvenimo būdas iš tiesų padėtų išvengti širdies ir kraujagyslių ligų. Tik, kaip rodo praktika, nors ir gerai informuoti apie profilaktines priemones, lietuviai jų nepaiso.

Sunku įvertinti, kiek žmonių iš tiesų mėgina sveikai maitintis ar sportuoti. Akivaizdu, kad sunkiai atsakoma rūkymo ir viršsvorio. Taip pat preliminariai apskaičiuota, kad infarkto ar insulto išvengti padedančią acetilsalicilo rūgštį (aspiriną) profilaktiškai vartoja mažiau negu 20 proc. į rizikos grupę patenkančių gyventojų. Norvegijoje, kurioje yra vienas mažiausių gyventojų mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių sistemos ligų rodiklių Europoje, acetilsalicilo rūgšties preparatų suvartojama 2,5 kartų daugiau negu Lietuvoje.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama: naujos galimybės mokslininkams, verslo organizacijoms ir magistrantams

Vilniaus universitetas jau antrus metus (nuo 2006 m. gegužės mėn.) įgyvendina projektą pagal paramos skyrimo sutartį Nr. ESF/2004/2.5.0-03-372/BPD-148 *Mokslinių tyrimų praktinio taikymo skatinimo informacinis portalas*. Finansinė parama šiam projektui, kurį inicijavo Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, buvo skirta 2006 m. gegužės mėnesį. Projekto įgyvendinimui skirta parama iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų yra 1 157 778 Lt. Vilniaus universiteto savas indėlis į šio projekto įgyvendinimą yra 6 1454 Lt.

Projektas įgyvendinamas pagal BPD 2 prioriteto *Žmogiškųjų išteklių plėtra 2.5* priemonę *Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje*. Projektas vykdomas kartu su partneriais: Kauno krašto pramoninkų ir darbdavių asociacija ir Kauno technologijos universiteto Studentų atstovybe.

Šiuo projektu yra siekiama pasitelkus informacines technologijas sudaryti galimybes bendrauti ir bendradarbiauti pagrindinėms projekto tikslinėms grupėms: dėstytojams, mokslo darbuotojams, magistrantams ir verslo organizacijų atstovams.

Rengiant projektą, buvo formuluoti šie pagrindiniai projekto tikslai: skatinti magistrantų praktinės kvalifikacijos augimą, skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą (sukurtojo Mokslinių tyrimų praktinio taikymo skatinimo informacinio portalo pagalba). Taip pat teikti informacines paslaugas magistrantams, ieškantiems tyrimų taikymo, stažuotų, praktikų vietų ar taikomojo pobūdžio temų baigiamiesiems darbams. Buvo numatyta ne tik kuriamo portalo pagalba teikti paslaugas magistrantams, tačiau ir teikti informacines paslaugas mokslo ir studijų institucijų, ruošiančių mokslo magistrus, katedrų dėstytojams ir pedagogams, organizuojantiems studijų profilį atitinkančių taikomojo pobūdžio baigiamųjų darbų temų atranką, ieškantiems atliktų tyrimų darbų diegimo verslo ir pramonės įmonėse galimybių, tarpdalykinių ar tarpinstitucinių ryšių su kolegomis.

Projekte numatytiems tikslams pasiekti yra kuriamas mokslinių tyrimų praktinio taikymo skatinimo informacinis interneto portalas, kuris bus įdiegiamas aprėpiant Lietuvos mokslo ir studijų institucijas, kuriose organizuojamos antrosios pakopos studijos, taip pat visos Lietuvos verslo ir pramonės įmonės, suinteresuotas, kad būtų užmegzti ir palaikyti ryšiai su

mokslo ir studijų institucijomis (per magistrantams siūlomas tyrimų taikymo galimybes, stažuotes, taikomojo pobūdžio baigiamųjų darbų temas, praktikas). Tai naujas bendradarbiavimo galimybes atverianti galimybė. Tikimasi, kad dėstytojų, verslo organizacijų atstovų ir magistrantų bendravimas prisidės prie studijų kokybės gerinimo, naujų inovatyvių mokslinių tyrimų inicijavimo, jų įgyvendinimo, mokslo žinių populiarinimo. Svarbu paminėti ir tai, kad Portale bus įdiegtos vartotojų apmokymo naudotis portalu programos. Todėl visi tikslinės grupės nariai galės lengvai naudotis šiuo portalu, keistis duomenimis ir informacija.

Interneto portalo kūrimo ir diegimo veiklas vykdo Kauno technologijos universitetas, laimėjęs konkursą šioms paslaugoms teikti. Projekto partneriai, Kauno krašto pramoninkų ir darbdavių asociacijos atstovai ir Kauno technologijos Studentų atstovybės atstovai konsultuoja portalo kūrėjus portalo pritaikymo vartotojų poreikiams klausimais. Mokslinių tyrimų praktinio taikymo skatinimo informacinis portalas netrukus bus prieinamas visiems tikslinės grupės nariams adresu www.mokslas-verslui.lt

Dr. Andrius Lopata

Gedimino Žemlicko nuotrauka

NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS komitetas kandidatus premijoms vertins pagal Nobelio premijos modelį

Baigėsi terminas pateikti darbus 2008 m. NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS (NPP) apdovanojimams. Vilniaus universiteto Senato salėje vykusiame NPP komiteto posėdyje atlikta pirminė paraiškų į premijas studija, aptarti nauji komiteto darbo principai, nuspręsta, kokie nepriklausomi ekspertai bus pakviesti išsamiam darbų vertinimui.

Orientuodamasis į Nobelio premijos darbo principus, šiemet NPP komitetas iš esmės keičia darbų vertinimo ir premijavimą tvarką. NPP komitete nuspręsta, jog pretendentai į premijas ir jų pateikta medžiaga bus konfidenciali. Visų komiteto narių pasirašytos konfidencialumo ir nešališkumo sutartys įpareigoja „saugoti bet kokias su Nacionalinės pažangos premijos kandidatais ir premijas ir premijų laureatais susijusias paslaptis ir konfidencialią informaciją, neaptarinėti ir neatskleisti tokios informacijos kitiems asmenims.“

„Dvejų metų premijų teikimo patirtis parodė, kad vieša kandidatų nuopelnų aptarinėjimo ir vertinimo procedūra neskatina aukščiausio lygio šalies mokslininkų, verslininkų ar kultūros veikėjų kandidatuoti. Pavyzdžiui, sužinoti Nobelio premijų kandidatus galima praėjus mažiau nei 50 metų po apdovanojimų,“ – teigė NPP komiteto kancleris prof. habil. dr. Juozas Vaitkus.

NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS 2008 m. laureatai bus paskelbti gegužės 18 d. vyksiančioje iškilmingos apdovanojimų ceremonijoje, kurią tiesiogiai transliuos LNK televizija. Iki šiol, prieš paskelbiant premijų laureatus, viešai buvo pristatoma po tris nominantus į kiekvieną premiją. Šiemet NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS apdovanojimų ceremonijoje tikimasi sulaukti

svarbių svečių iš Nobelio premijos organizacinio komiteto.

Atnaujinta ir NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS komiteto sudėtis. Į komitetą pakviesti iš viso 6 nauji nariai, tarp jų du NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS laureatai: 2007 m. Kultūros pažangos premijos laureatas solistas prof. Virgilijus Kęstutis Norėika bei Partnerystės pažangos premijos laureatas UAB *Ekspla* generalinis direktorius Kęstutis Jasiūnas. Prie NPP komiteto naujai taip pat prisidėjo akademikas prof. habil. dr. Ramutis Petras Bansevicius, prof. habil. dr. Domas Kaunas, prof. dr. Mečislovas Rondomanskas bei dr. Aušra Abraitienė. Iš viso komitetą sudaro 14 narių: 8 mokslo, 4 verslo ir 2 kultūros autoritetai.

Mokslo pažangos premija, kaip ir kasmet, bus skirta mokslininkams ar jų grupėms už mokslo ir Lietuvos intelektualinio potencialo plėtojimą bei vertingas inovacijas. Partnerystės pažangos premija apdovanos už indėlį į mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimą bei šalies konkurencingumo didinimą, diegiant praktikoje pažangiausiais technologijomis ir naujovėmis. Kultūros pažangos premija bus skiriama už pasaulinės patirties ir savo talento mažiau ugdančių Lietuvos ateities kartas visose kultūros raiškos formose.

Šiemet NACIONALINĖS PAŽANGOS PREMIJOS apdovanojimams organizuojami jau trečią kartą. Šios premijos iniciatoriai: Vilniaus universitetas, LNK ir *Hansabankas*. Premijų mecenatas – koncernas *MG Baltic*. Premijų teikėjai: *AB Lietuvos draudimas* ir leidykla *Alma littera*. Idėjos autorius – UAB *Strateginių komunikacijų centras*.

Edita Skaraitė

„Fermentas“ įsteigė atstovybę Kinijoje

Lietuvos biotechnologijos bendrovė *Fermentas* įsteigė atstovybę Kinijoje. Bendrovės rinkodarai sustiprinsianti atstovybė padės *Fermentui* įsitvirtinti sparčiai augančioje Kinijos rinkoje, o metų pabaigoje joje pradės veikti ir logistikos, konsultavimo bei apskaitos padaliniai.

Bendrovė *Fermentas China* įkurta netoli Honkongo esančiame Šendženo (Shenzhen) mieste, kuriame koncentruojasi didelė dalis šalies biotechnologijos pramonės ir mokslinių centrų.

„Praėjusiais metais mūsų pardavimai Kinijoje išaugo 15 procentų. Kurdami atstovybę šioje šalyje, visų pirma orientuojamės į ateitį. Kinija jau šiandien patenka į didžiausių pasaulio biotechnologijų rinkų penketuką, nors tai – tik šios rinkos augimo pradžia“, – teigė *Fermentas International Inc.* vykdomasis direktorius prof. Viktoras Butkus.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos duomenimis, Kinijos investicijos į mokslinius tyrimus kasmet išauga 20 procentų. Pagal šalies investicijas į mokslinius tyrimus ji yra pralenkusi Japoniją ir už-

ima antrąją vietą pasaulyje, nusielsdama tik JAV.

Pasak V. Butkaus, *Fermento* pavyzdys rodo, kad nedidelės šalys, vystydamos žinių ekonomiką, gali sėkmingai plėsti eksportą į tokias ekonomikos milžines kaip Kinija. 2007 m. *Fermento* pardavimai į Kiniją siekė 3,6 mln. litų ir sudarė 7 proc. viso Lietuvos eksporto į šią šalį.

Įkūrus naująją bendrovę, *Fermento* produkciją visoje Kinijos teritorijoje ir toliau platins trys vietos kompanijos. Pasak V. Butkaus, *Fermentas China* tikslas yra sustiprinti, labiau koordinuoti šių platintojų veiklą, todėl ateityje jų tinklas bus dar labiau plečiamas. „Kinijos rinka išsiskiria savo dydžiu, žmonių mentalitetu, verslo specifika, todėl siekiant čia įsitvirtinti yra efektyvu remtis vietos kompanijomis, jų kompetencija“, – sakė V. Butkus. Šiuo metu Kinijoje yra platinama daugiau nei 700 Lietuvoje gamintų genų inžinerijos, genominiams tyrimams ir molekulinėi diagnostikai skirtų biotechnologijų gaminių.

Netrukus bus išleistas pirmą kartą į kinų kalbą išverstas *Fermento* produkcijos katalogas, taip pat kinų kalba bus sukurtas bendrovės tinklapis. Gegužės mėn. *Fermentas*

dalyvaus ir vienoje didžiausių Kinijos biotechnologijų parodų *Biotech China 2008* Šanchajuje.

Naująją bendrovę vadovauja NianQiang Wei. Jis anksčiau buvo Kinijos biotechnologijos bendrovės, kuri platina *Fermento* produktus, vadovas. Metų pabaigoje bendrovėje turėtų dirbti apie 10 darbuotojų.

Fermentas China yra jau aštuntoji už Lietuvos ribų veikianti *Fermentas International Inc.* bendrovė. Kitos veikia JAV, Kanadoje, Vokietijoje, D. Britanijoje, Prancūzijoje, Suomijoje, Švedijoje.

99 proc. *Fermento* produkcijos yra eksportuojama į daugiau nei 70 pasaulio šalių. Lietuvos aukštųjų technologijų bendrovėje dirba daugiau nei 300 aukštos kvalifikacijos specialistų, tarp jų – du profesoriai ir 33 mokslo daktarai. Tyrimų bendrovės *Bioinformatics* duomenimis, *Fermentas* savo rinkos segmente yra viena iš penkių didžiausių pasaulio bendrovių, taip pat Europos DNR markerių rinkos lyderė.

Fermentas International Inc. informacija

Balandžio 11 d. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje atidaryta paroda Nuo radijo inžinieriaus iki profesoriaus, skirta žymaus fiziko, Lietuvos mokslų akademijos nario korespondento prof. JONO GRIGO 70-osioms gimimo metinėms.

Parodą atidaręs ir taręs sveikinimo prakalbą Lietuvos MA bibliotekos direktorius dr. Juozas Marcinkevičius jubiliatui linkėjo dar ne vienu svariu darbu praturtinti Lietuvos mokslą ir pasirėmė optimizmu keliančiu sociologų pastebėjimu: fizikai nuo 70 iki 80 metų savo mokslinio darbo produktyvumą padidina net 18 proc. palyginti su prieš tai buvusiu dešimtmečiu. Vadinasi, našumas išauga kone penktadaliu. Tokie jau tie fizikai.

Neatrodė, kad Joną Grigą slėgtų metų našta, išoriškai profesorių nelabai keičia bėgantis ir kartu visus nešančias laikas. Toks pat žvalus, besišypsantis, kupinas idėjų. Ko gero, tai gyvenimo pilnatvę jaučiančių žmonių bruožas. Kad ta mokslo žmogaus pilnatvė būtų, reikia mėgiamo darbo, palankios šeimyninės ir darbo aplinkos, ištikimų mokinių, na, dar gerai būtų turėti kokią pomėgį sielos atvangai. Regis, jubiliatas turi visas šias sėkmingo gyvenimo komponentes, nors vaikinui iš Kabelių kaimo Varėnos rajone visa tai išsikovoti pavyko tik per didžiulį užsipyrimą, darbštumą ir neeilinius gabumus.

Paprasčiausia kalbėti remiantis faktais. Septynmetę baigė Kabeliuose, vidurinius mokslus tęsė Marcinkonių vidurinėje mokykloje, įstojo į Vilniaus universitetą, jį baigė 1961 m. ir gavo nukreipimą inžinieriaus pareigose dirbti Vilniaus radijo matavimų institute. Po dvejų metų grįžo į universitetą kaip Radiofizikos katedros asistentas. 1968 m. Vilniaus universitete apsigynė fizikos ir matematikos mokslų kandidato disertaciją (*Sb₂S₃ monokristalų dielektrinės savybės plačiajame mikrobangių dažnių diapazone, vadovai Petras Brazdžiūnas ir Algimantas Karpus*). 1980 m. Latvijos MA Fizikos institute apsigynė mokslų daktaro disertaciją *Faziniai virsmai ir feroelektriniai reiškiniai antimonito šeimos kristaluose* (nostrifikuota į habilituoto daktaro laipsnį). 1982 m. J. Grigui suteiktas profesoriaus vardas, 1988–1993 m. ėjo Vilniaus universiteto Radiofizikos katedros vedėjo pareigas.

Beje, nuo 1978 m. buvo Tarybų Sąjungos mokslų akademijos Feroelektrikų ir dielektrikų mokslo tarybos narys. 1986 m. J. Grigas apdovanojamas Lietuvos mokslo ir technikos premija, o 1996 m. – Lietuvos mokslo premija. Kaip feroelektros ir fazinių virsmų tyrimų pradininkas 1994 m. išrenkamas Lietuvos MA nariu ekspertu, o 2000 m. – nariu korespondentu.

Profesoriaus mokslinis akiratis labai platus. Tai įrodo jo mokslinės stažuotės, skaityti moksliniai pranešimai įvairiose šalyse, taip pat bendri tyrimai ir paskelbtieji bendri darbai su Japo-

Prof. Jono Grigo jubiliejui skirtos parodos renginio dalyviai: doktorantas Robertas Grigalaitis, doc. Vytautas Samulionis, doktorantas Simonas Greičius, Fizikos fakulteto dekanas prof. Vytautas Balevičius, Vilniaus universiteto prorektorius prof. Jūras Banys, Jolanta-Rūta Balevičienė, prof. Jonas Grigas, prof. Gintautas Tamulaitis ir prof. Antanas Orliukas

Mokslo galeroje jaučia gyvenimo pilnatvę

nijos, Austrijos, Vokietijos, Anglijos, Prancūzijos, Švedijos, Indijos, JAV, Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, Azerbaidžano fizikais. J. Grigas pasiskelbė apie 200 mokslinių darbų, jam vadovaujant 13 jo mokinių parengė ir apsigynė mokslų daktaro disertacijas.

Lietuvos MA mokslinis sekretorius, Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus pirmininkas

reiškinių tyrimo. Sukurtas naujas šių ir įvairių kitų kristalų auginimo metodas, o dabar į J. Grigo ir jo mokinių rankas ateina geriausiose pasaulio laboratorijose išauginti kristalai.

Tyrinėjant fazinius virsmus kristaluose J. Grigui ir jo mokiniams pavyko išaiškinti įdomius kristalo gardelėje vykstančius reiškinius, sukurti originalią dielektrinės mikro-

tarptautinis bendradarbiavimas buvo būtinybė, ir Lietuvos fizikai galimybėmis pasinaudojo. Tos veiklos vaisiais ir dabar naudojasi, nes įdirbis, įgyta mokslinė kompetencija ir bendradarbiavimo patirtis labai praverė taip pat nepriklausomos Lietuvos sąlygomis.

Jubiliatui skirta paroda visa tai puikiai atskleidžia, o per vieno mokslininko gyvenimo bei mokslinės veiklos kelią galima spręsti ir apie Lietuvos fizikos bent jau tam tikros tyrimų krypties raidą.

Parodos rengėjai daugiausia dėmesio sutelkė į mokslinę jubilato veiklą, ir tai teisinga. Tačiau teisybės dėlei svarbu pasakyti ir štai ką: būtų galima sudaryti antrą tokią pat parodos ekspoziciją, kuri būtų skirta J. Grigo mokslo populiarinimo darbams pristatyti. Tai vienas ištikimiausių ir nuširdžiausių mokslo populiarintojų Lietuvoje. Šis žmogus gimė su tikro švietėjo gyslele, o svarbiausia, kad to savo gabumo droviai neslapstė ir nenumarino.

Pasak Vilniaus Gedimino technikos universiteto pirmojo prorektorius, Lietuvos MA nario korespondento prof. Edmundo Kazimiero Zavadsko, jubilato J. Grigo mokslo populiarinimo veikla nusipelnė ypatingo dėmesio ir kuo platesnės sklaidos. Mat ekspozicijos stenduose pateiktos J. Grigo mokslinės publikacijos perskaitytos ir bus skaitomos riboto skaičiaus šio mokslo kryptimi besidominčių fizikų, o jo populiariais straipsniais domisi kiekvienas, kas dar neatpratęs skaityti. J. Grigo mokslo populiarinimo straipsniai praturtino daugelį spaudinių, bet reikia, kad tie, po įvairius leidinius išbarstyti straipsniai, būtų surinkti ir išspausdinti bent vienoje ar keliose knygos. Neabejotinai būtų puikios, labai įdomios ir vertingos knygos. Jos paskatintų ne vieną moksleivį ar studentą rinktis mokslininko kelią.

J. Grigo interesai labai platus, jis rašo apie didelio intensyvumo elektromagnetinio spinduliavimo

pavojų sveikatai, pateikia labai įdomių žinių iš fizikos mokslo istorijos, rašo apie fizikų atradimus, nesibodi duoti atkirtį paramokslo ir pseudomokslo atstovų kartais labai abejotiniams „išvalgoms“ ir su sveiku protu bei mokslu nieko bendro neturinčioms šarlatanų, burtininkų ir „raganų“ viduramžiškoms pranašystėms. Su žmonių kvailinimu J. Grigas niekada nesitaikstė, ir jokia spaudos „laisvė“ ar „demokratija“ profesoriui čia nėra argumentas.

Pasak Vilniaus universiteto prorektorius prof. Juro Banio, jubilatas yra reto darbštumo ir retų gabumų žmogus. Pavyzdį pateikė ne iš mokslinės ar akademinės veiklos, bet iš grybavimo Jono Grigo gimtuosius Kabelius supančiuose miškuose. Miestietis J. Banys ėjo priekyje, bet dzūkų grybai, pajutę svetimą, išsislapstė, J. Banys ir toliau ėjo su tuščiu krepšiu. Iš paskos ėjęs J. Grigas tik spėjo dėti į krepšį grybus ir pri-grybavo jį pilną. Atrodo, dar prirėikė netilpusius sudėti į skrybėlę.

Lygiai taip pat moksle: – daro teisingą išvadą J. Banys, – vienas pėdina ir nepamato, o kitas tik spėja mokslo „baravykus“ krauti ir krepšį, „kepa“ puikiausių straipsnius, kuriuos noriai spausdina žymiausi moksliniai žurnalai. Kai kuriuos jų buvo galima išvysti Grigui skirtos parodos vitrinose. Ir dar vienas labai teisingas J. Banio pastebėjimas, pro kurį abejingai praeiti tiesiog neįmanoma. Linkėdamas parodos atidaryme dalyvavusiai J. Grigo žmonai Ritai ištvėrmės ir kantrybės, šį linkėjimą išplėtė į daugelio mokslininkų žmonas, nes mokslas iš jų vyrų atima jei ne viską, tai bent didžią gyvenimo dalį, o mokslininkų žmonos tikriausiai pasijunta labiausiai nuskriaustos.

Prof. Antanas Orliukas buvo pirmasis J. Grigo aspirantas ir savo kandidatinę disertaciją parengė per metus ir 10 mėnesių, nors aspirantūrai buvo skirti treji metai. Būtent darbo vadovo, negailėjusio laiko aspirantui dėka pavyko taip sėkmingai disertaciją parengti ir apsiginti. Dabar žiūrėdamas į savo buvusio vadovo jubiliejinę ekspoziciją A. Orliukas prisiminė, kaip J. Grigo vadovavo laboratorijoje buvo pradėti tyrinėti feroelektrikai ir kaip sunkiai auginimui pasidavė stibio sulfido (Sb₂S₃) monokristalai. Todėl į J. Grigo kaip pedagogo talentą A. Orliukas ir atkreipė dėmesį. Gal dar sunkesnis ir atsakingesnis darbas už mokslininko tyrėją. Apie tai kalbėjo ir kiti jubilato kolegos. Ne kiekvienas gali ir sugeba tiek savęs atiduoti studentams, kiek prof. J. Grigas. Kone kas savaitę studentams duoda po kontrolinį, tikrina, ką jie išmoko, o patikrinti 160 kontrolinių – tai jau Sizifo darbas. Tik, kitaip negu senovės Graikijos mitiniam herojui, ne beviltiškas ir ne tuščias darbas. Bent jau pats Jonas Grigas to darbo prasmę jaučia, todėl savo laiko ir jėgų studentams negaili. Šiaip atsitiktiniam žmogui iš šalies gal tai atrodytų vergo galera, bet tai ne šis atvejis. Prof. Jonas Grigas ir šiandien kloja jam patikėtus mokslo krypties pagrindus, iš kurių išaugo nauji tyrinėtojai, sugebantys mokslininkui pažinimui atiduoti savo jėgas, žinias, patirimą. Vadinasi – savo gyvenimą.

Lietuvos MA mokslinis sekretorius akad. Valdemaras Razumas reiškia kuo nuširdžiausią pagarbą jubilato žmonai Ritai Grigienėi

akad. Valdemaras Razumas su prof. Jonu Grigu šiemet dirbo valstybinėje komisijoje, kurioje buvo vertinamos mokslo, verslo ir technologijų centrų, vadinamųjų slėnių vizijos, taip pat nacionalinių kompleksinių programų vizijos. V. Razumas patvirtino, kad J. Grigas tame ekspertiniame darbe vadovavosi aukštais mokslinės kompetencijos kriterijais, sveiku kritiniu požiūriu į nagrinėjamus klausimus, o juk taip ir turi būti moksle.

Apie jubilato veiklos kelią Fizikos fakultete, nuo žemiausio pedagoginio laiptelio – laboranto iki katedros vedėjo, profesoriaus ir jaunų mokslininkų ugdytojo papasakojo Lietuvos MA Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų sekcijos pirmininkas prof. Juozas Vidmantis Vaitkus. Pradėta nuo elementarių matavimų, bet labai greitai pereita prie tuo metu atrodžiusių labai keistų kristalų Sb₂S₃ ir dar keistesnių juose vykstančių fazinių virsmų

bangų spektroskopijos metodiką ir aparatūrą. J. Grigui tuose eksperimentuose, mikroelektronikos darbuose labai praverė radijo inžinieriaus darbo patirtis po universiteto. 1987 m. pasirodė ir jo parašytoji monografija *Feroelektrikų ir jiems giminųjų medžiagų dielektrinė mikrobangų spektroskopija*.

Pasak V. Vaitkaus, būtent mikrobangų tyrimų kryptis pasižymi savo specifika – be tarptautinio bendradarbiavimo čia toli nenurėpliosi. Mat tenka dirbti su skirtingo dažnio aparatūra, o ji kuriama skirtingose šalyse ir įvairiose laboratorijose. Pagal vaizdingą Vaitkaus palyginimą kolega Grigas ant vieno ieško sugebėjo „suverti“ daugelio šalių laboratorijų teikiamas galimybes, ir tai buvo daroma ne tam, kad galėtų po skirtingas šalis pasiblaškyti tais laikais, kai bendravimas su užsieniu buvo smarkiai ribojamas. Norintiems kurti tarptautinio lygio mokslą fizikams

Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį pasitinkant

Bernardas ALEKNAVIČIUS

*Apjakėli. Apjakėli. Dievas vis tas pats,
Vis tiek kokiais vardais jį bešauksi.*

Vydūnas

Dievas sukūrė pasaulį: saulę, žvaigždes, žemę, žmogų. Ir mes Dievą vadiname Kūrėju. Dievas rūpinasi savo kūriniais, todėl jis ir Rūpintojėlis.

Mokslininkai teigia, jog lietuviškajam Rūpintojėliui – jau per 4 tūkst. metų. Pasaulis apie mus dar nieko nežinojo, o mes jau turėjome savąjį Rūpintojėlį, kuris į mūsų gyvenimą buvo atklydęs iš amžių glūdomos.

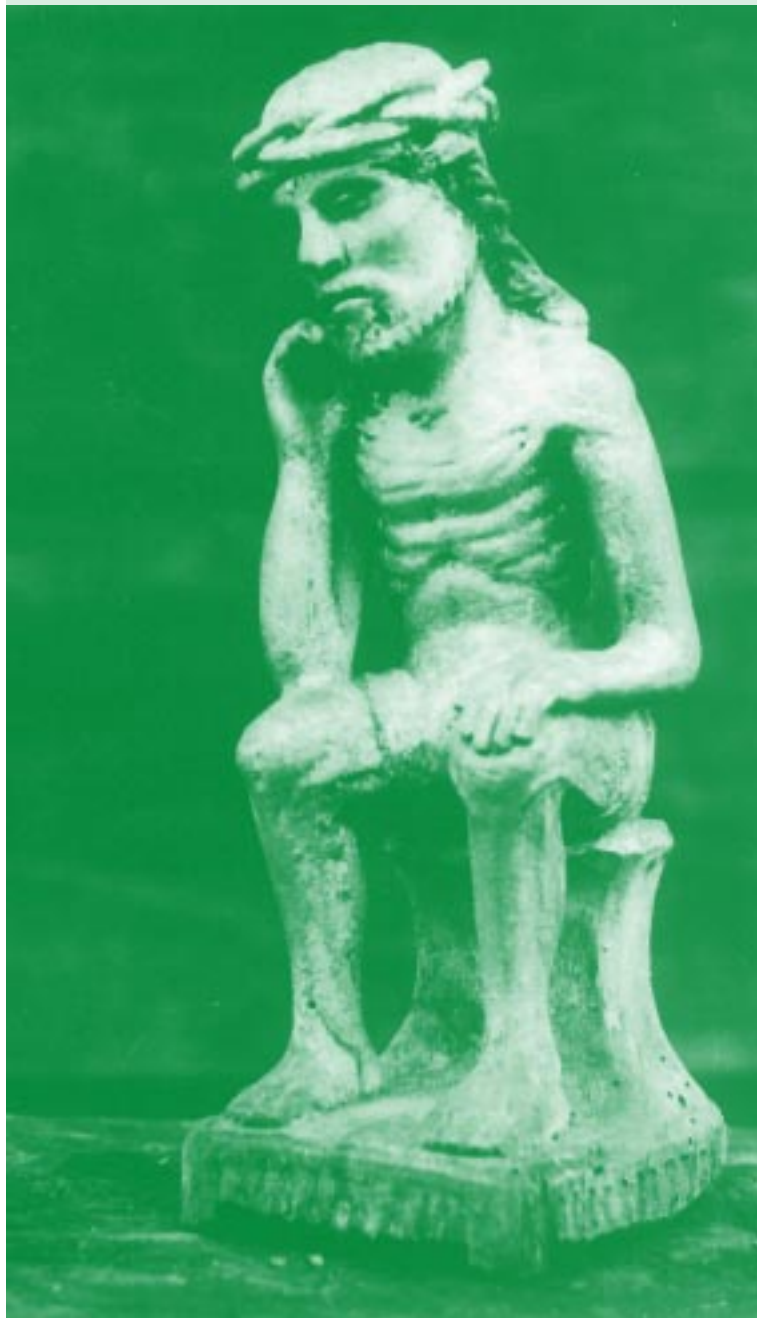
Bemaž prieš 2 tūkst. metų romėnų istorikas Publijus Kornelijus Tacitas pirmą kartą paminėjo aischius, kurie gyveno tarp Priegliaus ir Dauguvos. Ir vėl apie tūkstantį metų Europai mes likome beveik nežinomi. O mes gyvename prie Aismarių, Kuršmarių, Baltijos jūros, Priegliaus, Nemuno ir Dauguvos krantų su savuoju Rūpintojėliu – su juo pasikalbėdami, pasiguosdami, aptardami savuosius rūpesčius rūpestėlius. Saugojo Rūpintojėlis mūsų aistiškąją kilmę, nuo sanskrito kamieno atsiknojusią kalbą, kad ši išliktų ateities kartoms.

1009 metai. Greta Rūpintojėlio kraujas. Ir mes brendam per kraujo liūną. O kiek vėliau karaliaus Mindaugo žudikas Daumantas (apie 1240–1299) išduoda Rūpintojėlį. Pabėga į Pskovą, apsikrikštija Timotiejumi, tampa ne tik stačiatikiu, bet ir Pskovo kunigaikščiu, o mirus jis skelbiamas šventuoju. Lietuvos karaliaus Mindaugo žudikas – stačiatikių šventasis! Ir kenčia Rūpintojėlis su visa savo tauta.

Ir į Europą mes eįme kartu su Rūpintojėliu. Ir krikštą priimdami Rūpintojėlio neišsivadėjome. Krikštas mūsų Rūpintojėlį tik pakylėjo, sudvasino ir priartino prie žmogaus. Šiandieninis Rūpintojėlis – tai savotiškas lietuvių žemiškosios kelionės simbolis, o kartu ir mūsų bendrakaišis. Tik su šia nuostata niekaip negali sutikti mūsų kraštiečiai – vokiečių valstybinės religijos atstovai. Todėl beletrizuotai ir norisi pažvelgti į netolimą mūsų praeitį.

Buvęs Kryžiuočių ordino magistras Albrechtas Brandenburietis (1490–1568), tapęs pirmuoju Prūsijos kunigaikščiu, siekė ir Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės kunigaikščio sosto. Pasižvalgyti 1546 m. jis atvyksta į Vilnių. Buvusiam Kryžiuočių ordino magistrui šis miestas – nesvetimas. Čia palaidoti jo motinos broliai – karalaitis Kazimieras (1458–1484), kurį popiežius vėliau pakylėjo į altoriaus garbę, ir Lenkijos karalius bei Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės didysis kunigaikštis Aleksandras (1460–1506). Ir Albrechto Brandenburietis gyslomis tebetekėjo dalelytė lietuviško kraujo. Pagal motinos liniją jis

„Rūpintojėli, nepalik mūsų...“

yra tolimas gediminaitis. Tik Vilnius svečią sutiko šaltai. Kažko trūko. Tikriausiai lietuviško nuosirdumo. Albrechtas savo protėvių kalbos jau nebemokėjo. Tarpusavyje kažką šnabždėjosi broliai Radvilos. Ir tik grįžęs į Prūsiją Albrechtas rankų nenuleidžia. „Iš Ordino Lietuva ir krikštą turėjo priimti, – mąsto jis. – Nepavyko. Paskum Vytauto įsigalėjimas. O Žalgirio kautynių gėda privalau nuplauti aš.“

– Jūsų prakilnybe, Jūsų didenybei laiškas iš Lietuvos.

Kunigaikštis skaito. „Jūsų šviesybe, kai gausite šį laišką, manęs šiame pasaulyje jau nebebus. Asmuo, kuris Jūsų šviesybei įteiks šį raštą – geras mano bičiulis Martynas Mažvydas. Ateityje jis gali nemažai pasitarnauti ne tik

Prūsijai, bet ir Lietuvai. Šis mano bičiulis – didis lietuvių kalbos žinovas. Jis jau turi parengęs lietuvišką knygą, kurią išleis Prūsijos žmonės geriau galės pažinti Dievo žodį.

Jūsų Prakilnybe, maldauju, pasirūpinkite šiuo mokytu ir daug žadančiu vyru, taip kaip kažkada rūpinotės manimi. Tai paskutinysis Jūsų mirštančio tarno ir bičiulio prašymas. Abraomas Kulvietis Kulva, 1545 Viešpaties metai.“

– O kur tas žmogus? – klausia kunigaikštis.

– Čia pat.

– Tai kvieskite jį.

Įeina Martynas Mažvydas. Vokiškai jis nemoka. Su kunigaikščiu Albrechtu bendrauja lotyniškai.

– Tai su koku kraičiu pas mus atvykai, – teiraujasi kunigaikštis.

Martynas Mažvydas kunigaikščiu Albrechtui paduoda rankraštį. Šis jį atidžiai peržiūri.

– Kraičiu patenkintas. Čia bus pirmoji lietuviška knyga, kuri dabar taip reikalinga.

Ir prasidėjo. Iškviečiamas spaustuvininkas Veinreichas. Kunigaikštis nurodo, kad šis atidėtų pradėtus darbus ir imtųsi pirmosios lietuviškos knygos leidimo. Už pusmečio pasirodo knyga. Martynas Mažvydas ir Baltramiejus Vilentas dar spaudos dažais kvepiančią knygą neša kunigaikščiu. Kunigaikštis Albrechtas atverčia pirmuosius puslapius, kur išspausdintas jo padiktuotas lotyniškas tekstas ir skaito: „Didžiajai Lietuvos Kunigaikštystei. Laimingoji tėvyne didžiųjų valdovų, garsinga Lietuva, Dievo žodžius gryna priimki širdimi...“

„Gerai, – pamano kunigaikštis, – dabar savo rankose turiu visapusiškai tvirtą ginklą.“

Praslinkus ne vienam šimtmečiui, poetas Justinas Marcinkevičius Martyno Mažvydo lūpomis prabilo:

*„Atmeni, kaip savo Katekizmą
Tiesiog iš Jono Veinreicho spaus-
tuvės*

*Mes kunigaikščiu nunešėm? Ar tu
Atmeni, ką jis tada pasakė?*

*„Per Dievą, – sako, – Lietuvą atvesiu
į Prūsiją. Ko nepadare kardas,
Tą padarys knyga ir Dievo žodis.“
Ir tai pasakė ne bet kas, o buvęs
Kryžiuočių ordino magistras. O,
Tie žodžiai buvo peilis man į širdį!
Kokia ironija! Įsivaizduoji,
Pats savo rankomis sau neriesi
kilpą...“*

Spausdintas žodis! Galingesnis jis ir už kardą! O prieš rankose – kilpa ateities kartoms. Tai jau savižudybė.

Mūsų planetoje niekas veltui nieko neduoda. Ir mes už Pirmąją lietuvišką knygą mokėjome pernelyg brangiai. Prūsijos kunigaikščio Albrechto Brandenburietis išleistas Martyno Mažvydo *Katekizmas* tautoje turėjo numarinti Rūpintojėlį ir kraštą atvesti į vokiečių valstybinės religijos globą. Tai, ko nepadare kardas, turėjo padaryti Martynas Mažvydas su Pirmąja lietuviška knyga. Ir tai buvo daroma su didžiuliu atkaklumu ir ištikimybe vokiečių valstybinei religijai. Kad ši nuo žemės kova (knyga, pranokstanti kardo ašmenis) būtų vaisinga, jos autorius į talką kvietėsi ir Prūsijos kunigaikštį. Tuo įsitikinsime skaitydami Martyno Mažvydo laiškus, rašytus nuožiausiam lietuvių tautos priešui, buvusiam Kryžiuočių ordino magistrui Albrechtui Brandenburietis.

Baigęs studijas Karaliaučiaus universitete ir gavęs kunigo šventinimus 1549 m. kovo 18 d. Martynas Mažvydas skiriamas turtingos Ragainės parapijos klebonu. Kraštas lietuviškas, katalikiškas. Žmonės tikintys, turintys tautines ir religines tradicijas. Ir nuo 1525 m. įvesta vokiečių valstybinė

religija liuteronybė jų nepalaužė. Nebodami pilies komtūro bei valdininkų persekiojimo, tikintieji slapčiomis keliais per Nemuną ir vyksta į katalikiškas Tauragės, Jurbarko, Veliuonos parapijas nusielenkti Rūpintojėliui.

Tik šio tikinčiųjų pamaldumo negali pakęsti Martynas Mažvydas. Buvusiam Kryžiuočių ordino magistrui 1551 m. jis rašo: „Iš tikrųjų čion atvykęs radau daugelį žmonių, taip atsidavusių pragaištingam popiežininkų mokymui, jog maždaug dvidešimt metų, o gal ir daugiau, jie vengė švenčiausio altoriaus sakramento, nors dėl to yra aiškus Dievo įsakymas ir šventosios bažnyčios potvarkis. Iš jų sumaniuosius, nors dar ir ne visus, Dievo padedamas, mokydamas Evangelijos, patraukiau pamilti Dievo žodį ir naudotis sakramentais. Betgi kiti, labiau užkietėję – tiek tie, kurie gyvena netoli Ragainės, tiek tie, kurie toliau nuo jos, – ne tik niekina skelbiamą Dievo žodį ir sakramentus, bet ir juo labiau jais rūpinies, juo labiau jie grimzta aklybėn ir užsišpyriman ir vis tebesilaiko popiežiaus skelbiamų šlykštybių [...]. Todėl būtų gera, šviesusis kunigaikštis, jei jiems būtų uždrausti tie darbai, ypač sekmadieniais, kada būtų geriau, kaip ir tinka geriems krikščionims, klausytis Dievo žodžio, negu prakaituoti dirbant. Jie turi dar ir tokią didelę ydą: žinodami, jog pagal labai seną popiežininkų paprotį Lietuvos ir Žemaitijos parapijose, esančiose netoli nuo mūsų kunigaikštystės sienų, yra švenčiami kokie nors šventojo atleidai, pavyzdžiui, Šventosios Onos – Batakių miestelyje, šv. Jokūbo – Švėkšnoje, Garbingosios mergelės Marijos – Šiluvoje, Kryžiaus – Jurbarko, Jurgio ir Kristaus kūno – Tauragėje, Dangun žengimo – Veliuonoje ir kituose miesteliuose švenčiamos kitos šventųjų šventės, – taigi tada tie mano parapijiečiai, kuriems patinka tokios popiežiaus įvestos apeigos, ten keliauja ir nusikalsta bjauriausia stabmeldyste. Dar kiti, nors ir nevyksta į tokias vietas, tačiau namie, užsidedę vaškines žvakės prie sienos, šaukiasi šventųjų globos ir, kaip kokie stabmeldžiai, švenčia tas pačias jų šventes. O kad jie taip pamaldžiai laikytųsi sakramentų ir juos švęstų klausydami šventųjų pamokslų ir Katekizmo mokymo, kuris gali atitraukti nuo popiežiaus skelbiamų prietarų ir nešvankybų. Bet dėl to, kad sekmadieniais kaip bedieviai negarbina Kūrėjo, jie ir toliau pasilieka akli, garbindami svetimus dievus jų dienomis. Todėl būtų labai pageidautina, kad tavo šviesioji aukštė savo ediktu uždraustų jiems tokias keliones ir užkirstų kelią, jei koku nors būdu būtų įmanoma, tokiai jų išpažįstamai stabmeldystei. O aš laikysiu savo pareigą, kaip ir dabar darau, su dideliu uolumu per visus savo pamokslus atitraukti ir atkalbėti juos nuo tokio stabų garbinimo.“

Mokslas Lietuva

Vyriausiasis redaktorius **Gediminas Zemlickas**
Kalbos redaktorė **Rūta Krasnovaitė**
Stilistė **Kristina Sakalauskienė**,
Jolanta Račkauskaitė
Dizainerė **Jolanta Mitalauskaitė**

Patarėjai: **Vincas Būda, Stasys Goberis, Jonas Puodžius, Alfonsas Ramonas, Juras Ulbikas, Edmundas Kazimieras Zavadskas.**

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel. (8 ~ 5) 212 1235. Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria.

Perspauddinant ar naudojant laikraščio „Mokslas Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://mokslaspius.lt/mokslas-lietuva/> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslas Lietuva“.

Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius

Tiražas 550 egz.